

Luceafărul

JTi

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. **26** (703)
Miercuri, 6 iulie, 2005

„Atitudinea retractilă și prudentă caracterizează, de altfel, întregul volum, căci Alex. Paleologu e mereu dispus să afirme lucruri pe care ceilalți nu le așteaptă de la el. E un fel de smerenie intelectuală caracteristică marilor spirite, care nu face decât să le sporească valoarea.“

(adrian romila)

alexandru paleologu

ion crețu

Ceea ce caracterizează Orange Prize este faptul că el se adresează în exclusivitate femeilor scriitoare. Lucru semnificativ, femeile sunt responsabile de publicarea a 70% dintre omanele englezești, ceea ce justifică un atare premiu. Faptul în sine atrage deopotrivă unele remarci critice.

pag. 5

cronica literară

„Patetica“ lui Pericle Martinescu

iordan datcu

vizor

bogdan ghiu

De ce TVR nu e BBC (și România, Marea Britanie)

pag. 2

De ce TVR nu e BBC (și România, Marea Britanie)

bogdan ghiu

În presa românească - să-i spunem totuși „presă“, așa cum ne-am obișnuit, pur convențional, să spunem, în ceea ce ne privește, și „politică“, sau „viață publică“, sau „fotbal“, sau „rock“, sau „roman“ etc., etc. -, în presa, așadar, românească nu pot fi găsite adevărate deschideri spre universal, adică spre ceilalți (calea de universalizare) sau, mai banal spus, spre realitatea cea mare și diversă a lumii, spre exterior. Suntem autodigestivi și rumegători cu obstinație (și asta după ce vom fi fost, decenii în șir, „vegetali“: mai întâi mâncați, acum, în sfârșit, mâncători și remâncători, dar materia, compoziția sunt aceleași). Nu ne interesează ce se întâmplă aiurea, aiurea este întotdeauna mai mult sau mai puțin „aiurea“, vorbim la nesfârșit numai despre noi și o facem neconținut gândind numai în termeni și prin scheme „de la noi“.

Exact în momentul când trustul „Cașavencu“, de pildă, se vede, de unul singur, societate civilă și propune, pentru Televiziunea și Radiodifuziunea publice, o urgentă depolitizare formală spre o mai bună politi-

zare „informală“ în propriul lor beneficiu, adică exact în momentul când despre radio și televiziune se discută, îngust, doar în termeni politici, și ei total îngustați, atent obstruați, în cotidianul *Ziua*, de pildă (eu acolo am văzut), apărea (vineri, 24 iunie) o știre care, nici că se putea altfel, era astfel titrată: „BBC va aplica cenzura la secundă“. După care mai urmau vreo zece rânduri extrem de neutre, nici un comentariu, și *punctum*.

Pentru actualitatea „presei“ românești, care îl ceartă pe Președinte pentru că, vrând să controleze, pare-se, strict serviciile secrete, s-ar putea să sugrume și singurele „surse“ de (contra)informație ale unei mass-media simulat libere, independente și puternice, de fapt leneșă, neputincioasă (prin forțe proprii) și deschis manipulabilă, „de vânzare“, pentru mass-media românească, așadar, tot mai autosuficient și jignitor „tabloidală“, intenția de autocenzurare, în cazuri speciale, a serviciului public de televiziune britanic reprezintă un fapt evident de scandal, de neconceput, care în veci n-ar putea face, la noi, subiect de *talk-show*.

Dar despre ce este vorba? Pe scurt, despre un act deontologic de *autoreglementare* - liberal, deci, în esență -, de autocenzurare din respect față de public, pentru evita șocarea *live* a acestuia în cazul unor evenimente „sensibile“ așa cum au fost atacurile de la 11 septembrie sau luarea de ostatici de la Beslan, din toamna trecută. BBC a fost criticată de către publicul plătit pentru transmisiile *live* necontrolate, și acum vor să introducă un *delay*, o întârziere de câteva secunde pentru ca, la nevoie, să se poată interveni preventiv.

Când Realitatea TV, pretinsă televiziune de știri, dar de fapt un banal canal de *talk-show*-uri, un OTV mai spălat care a transformat „*breaking news*“-urile în transmisie *live*

vizor

continuă, dar din nimic, cum s-ar putea gândi cineva în România, ca reacție a societății civile să zicem, să - auzi, domnule! întârzie realitatea, eventual cu scopul de a cenzura. De a cenzura neantul, nimiciv invadator.

Și iată cum cele șapte sute de ani întârziere vor mai crește cu câteva secunde. Exact cu cele pe care, la nevoie, BBC își propune să le interpună între prezentul imund al lumii și actualitatea beneficiarilor săi, stăvilind măcar în intenție, gunoierul pe care noi îl mândrim că am ajuns să-l mâncăm.

Director:
Marius Tupan

Colectivul de editare:

Mariana Bunescu (tehnoredactor)

Responsabil de număr:

Simona Galațchi

Redactori asociați:

Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;

Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

Revista este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), înființată în baza Hotărârii judecătorești și recunoscută de Ministerul Culturii și Cultelor

Revista „Luceafărul“ este editată de Fundația Luceafărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și al Cultelor

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1, telefon 212.79.94, fax 312.96.93

e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: RO85RNCB5010000015430001

Cont în valută: RO58RNCB5010000015430002

ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate sucursalele RODIPET și la oficiile poștale din țară.

Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A. cu sediul în Piața Presei Libere nr. 1, Corp B, Sector 1, București, România la

P.O. Box 33-57, la fax 0040-21-2226407,

2226439 sau e-mail: export@rodipet.ro

stelian tăbăraș

De vreo trei sferturi de veac încoace, în România s-a putut petrece, repetat, un miracol: să fii în vizită la... peste două generații anterioare; copiii în vacanță, „la bunici“. Deja pare că veșnic acolo, într-un sat, cineva „bunic“ e oricând gata să te aștepte. Nu-i mai imaginezi altfel, în alte anotimpuri, decât într-o țară veșnică, primindu-te lăcrămând puțin și invitându-te repede să te sui într-un cireș copt - pe care l-au păzit cu greu de mierle și de graurii hoți, ca să-ți rămână ție, încărcat. Vor trece repede întrebările despre

nocturne

cum ai luat coronața de „cel mai prima“ și în ce clasă ai trecut. Ei cu datele *astea* se vor lăuda prin vecini până anul viitor (viitor?): „Am doi nepoți, unul e într-a cincea și ălalalt trece la anu“ la liceu“. Cam de pe vremea *Medelenilor* și a *Dumbrăvii minunate* așa se întâmplă. Tu vei fi mirat că tinda e mai joasă decât anul trecut, bunicii cu puțin mai scunzi. Vor urma cloștile cu pui apărute de prin cuibare odată cu apariția celeilalte Cloști - de pe cer -, mirosul de fân ce te pune în telepatie direct cu strămoșii, mulsul vacii celei blânde (și pe ea o tot credem veșnică). Cum de (mai) e posibil așa ceva? După două ceasuri de tren, a doua zi după serbarea de sfârșit de an, când încă îți mai sună în minte poezia lui Eminescu, recitată: „Fiind băiet, păduri cutreeram...“

Aud în gând reproșurile cititorilor: „Satul ăsta nu mai e demult! Elevii de care vorbești merg în stațiuni străine, în vacanță; cireșe iau

Nostalgie de sfârșit de iunie

de la supermarket; lapte, la fel. N-au timp să mai răspundă la întrebările bunicilor. Sunt cu ochii în Internet și cu urechile în telefon mobil...“ Desigur, știu că, dacă „veșnicia s-a născut la sat“, satul nu s-a născut și el în veșnicie. Înainte de a dispărea ca mod de existență, el aproape că a și dispărut ca sistem de mentalități, de categorii estetice. Într-un cioban și un fermier cu oi, diferența e în primul rând *Miorița* și abia apoi productivitatea, randamentul. Nu repet distihul „și cu vin cu drum de fier/ toate cântecele pier“, nu mi-l însușesc. Altă cale decât modernizarea satului românesc, agricultura României nu are. Nu văd însă de ce să dispară întâi „satul de suflet“ înaintea celui real (sărac, nevoios, cu producție slabă). După ce a constatat diferența vizibilă de standard de viață față de orașean, țărânul român a devenit tot mai capabil de imitație. Din păcate, nu în toate domeniile. „Vacanța la țară“ devine un halou. Elevul mizer sărac, ce nu poate merge în stațiuni, nici la țară nu se va duce. Acolo încă mai sunt televizoare alb-negru, bunicii sunt mai puțin veseli și voioși, au de ce se plânge, și mai au și nevoie de ajutor la prașilă sau la plivit.

Și totuși, ruptura asta dureroasă poate avea un revers optimist. Am văzut societăți de turism din vestul Europei organizând pentru copii excursii în România, în Țara Bârsei, „mângâiat miei“. Alte organizații vin și che-tuiesc pentru a ne ajuta să salvăm lupul, gâscă cu gât roșu, dropiile, zăganul. Pentru că la noi „din cauza înapoierii noastre“, speciile acestora n-au dispărut încă de tot.

Finalmente, înțeleg că „Fiind băiet...“ poezia unui vârstnic, poate a unui bătrân. Acum timp imperfect, „cutreeram“, este îndeobșt cunoscut ca timpul din basme. „Era“ odată, cinci odată!

În presa curentă circulă insistent afirmația, prețios și sfărăitor axiomatică, pretinzând că o imagine valorează mai mult decât o mie de cuvinte - este vorba, desigur, despre o mie de cuvinte prost alese ori, mai obișnuit, despre băgănelile unui om, eventual jurnalist, în care nimeni nu mai are nici o încredere. Altminteri, ar trebui observat că sunt nenumărate de multe cuvinte care adună în ele imagini - și, consecutiv, reprezentări - cu miliardele. Câte imagini încorporează niște cuvinte precum "femeie", "viață", "iubire"? Forța lor sugestivă, luată în toată simplitatea și izolarea unui concept, poate fi redusă - noi (sau vechi) asocieri conceptuale, contexte, metafore, îi poate restitui însă aparent banalului, trivialului termen o capacitate emoțională pe care aproape nici o reprezentare plastică nu o poate concura. Umanitatea a lucrat întotdeauna cu imagini - oricum a făcut aceasta încă din vremea când a ajuns cu adevărat să fie umanitate, cu mult înainte de apariția limbajului scris, când totuși oamenii nu s-au abținut să comunice prin imagini mentale transferate în

caius traian dragomir

forme plastice, deci în artă. Literatura lumii a fost creată în cursul unora dintre fazele cele mai active ale evoluției exprimării sufletului și spiritului prin intermediul imaginilor, fie acestea concrete sau abstracte. Se poate pretinde că, în lumea de azi, filmul, televiziunea și Internetul revoluționează, precum niciodată anterior, interacțiunea umană, diminuând sau reconformând rolul limbajului scris. Audio-vizualul ar însemna cu totul altceva decât literatura, în structurarea ei clasică, sub raportul constituirii și transmiterii mesajului. În realitate, singurul lucru care ar putea fi spus în legătură cu interconectarea audio-vizuală a receptorilor umani (a generatorilor de mesaje cu receptorii, a acestora între ei etc.) este că noile canale de comunicare aduc acum textele noilor producții mai aproape de viață decât au făcut-o, oricând în trecut, literatura sau artele plastice. Rămâne însă de pus întrebarea dacă funcția acestora ar consta în crearea unor similitudini vitale.

Cuvântul se dovedește a fi principalul suport al funcției de categorializare a intelectului uman - în absența acestuia, fără limbaj, categorializarea se constituie, însă va rămâne rudimentară. Între concept și reprezentare, cuvântul stabilește legătura care trebuie să fie fermă, fără a stânjeni dezvoltarea atât a conceptului, cât și a reprezentării. Kant este cel căruia i se datorează observația că reprezentarea fără concept este goală de conținut, iar conceptul în lipsa reprezentării este orb. Pentru filozoful german se naște întrebarea: cum se organizează legătura dintre concept și reprezentare? El va răspunde într-un mod oarecum superficial: prin ceea ce se va numi, în filozofia sa, "schema conceptului", o structură intermediară între concept și reprezentare. În realitate, pentru ca aceste două componente ale intelectului să se constituie este necesar ca percepțiile să se contopească și să dobândească formă unică în reprezentare, iar prin proba făcută în această sinteză, ceva să lege esențialul din amploarea enormă a percepțiilor acumulate ca reprezentare,

devenind concept. Am arătat, în câteva studii, pe parcursul ultimelor două decenii, ceea ce ar fi trebuit să fie de mult evident, și anume că schema conceptului nu are ce altceva fi decât cuvântul, numele care marchează experiența și elaborarea intelectuală a sintezei generată de ansamblul de realități cărora a fost posibil să li se aplice procesul unitar de categorializare.

Am afirmat, de asemenea, că știința nu este altceva decât dezvoltarea conceptelor pentru reprezentări, pe când arta constă în dezvoltarea reprezentărilor pentru concepte. Nici una, nici alta nu pot apărea decât odată cu rafinarea utilizării cuvântului, cu progresul limbajului și, implicit, al literaturii. Homer îi precede pe Thales, pe Pitagora, pe Heraclit, Platon, Euclid, Arhimede, Hiparc, Ptolemeu, Hipocrate. Cuvântul trebuie să fie încărcat deja cu sensuri, valori cognitive, sugestii, posibilități asociative, pentru a se naște știința, artele, filosofia (aceasta din urmă: dezvoltarea capacității intelectului de a detecta neadevărul, falsa asociere de reprezentări și concepte).

Toate considerațiile de mai sus vor să spună, în cele din urmă, un singur lucru și anume că modul cel mai sigur în care ființa umană se poate

Scribere

dezumaniza, în care specia umană poate dispărea fără ca biologic, genetic și anatomic să fie anihilată sau să devină altceva este acela de a se "deliteraturiza" (deci, de a se analfabetiza într-o formă mai greu observabilă). Ideea că limbajul, cuvântul, pot subzista dincolo de literatura deja scrisă, ori de actul de a scrie literatură, este o pură stupiditate, căci, în limbajul extraliterar, cotidian, aparținând mediilor triviale, prezente constant în fața receptorului (ori invers), cuvântul își pierde el însuși stabilitatea necesară, nemaireușind vreodată să unească reprezentări și concepte. Literatura scrisă - cea bună în primul rând și apoi orice formă de efort literar, chiar și minim meritoriu sub raport estetic - pe lângă faptul de a fi artă, dezvoltând deci reprezentările pentru concepte, are și funcția elaborării aceluși sistem de susținere a procesului de continuă definire de sine și de constituire a raporturilor specifice umane între spirit și lume. Dacă "la început a fost Cuvântul", elaborarea estetică a formelor simple umane ale limbajului nu se află departe de calea către Divin, permisă și, de fapt, oferită omului. În fapt, cuvântul nu are doar o funcție conectivă, ci și una creativă. Dacă nu am fi rostit cuvântul "iubire", iubirea nu ar fi existat, cu oricâtă emoție am fi încărcat experiențele noastre de dragoste.

Este adevărat că Bergson a vorbit despre "contactul vital cu realitate" având în vedere o formă de participare neverbală la ființare și lume, iar Freud a socotit o gravă distorsiune a relațiilor conștient-inconștient condiția în care cuvântul se substituie sentimentului viu, în procesul comunicării. Ambele sunt însă tocmai demonstrații asupra necesității cuvântului de a-și păstra încărcătura sa estetică și deci probe ale obligației literaturii de a se menține ca factor decisive al condiției ontologice umane.

Când literatura nu aparține comunicării de mase, ce șanse are ea de a se impune în actualul univers al totalei extroversii a comportamentelor, prin intermediul ecranelor? Evident, sunt șansele care constau, pe de o parte, în necesitatea inerent umană a omului de a fi om - deci un cititor și, uneori, un scriitor - iar, pe de altă parte, în constituirea grupurilor de specialiști ai scrisului, precum, să spunem, uniunile de scriitori.

Vipomania

marius rupan

În pofida multor metamorfoze, creatorii doresc totuși să fie ascultați și să ocupe raftul întâi cu operele lor. Cu atâtea artificii și scenarii întru această cauză, unii dezarmează și renunță, căci, spre deosebire de alte vremuri, când erau la mare cinste, fiindcă dețineau multe roluri (ale povestitorului, politicianului, istoricului, procurorului și martorului), acum sunt trecuți în plan secund, ignorați, refuzați chiar de librării și biblioteci, acolo unde pornografia e la mare cinste. O carte doldora de fleacuri adolescente obține premiu după premiu, tocmai într-un an, considerat al romanului, lecturile sunt superficiale, iar operele cu adevărat valoroase nu capătă nici măcar girul criticii, care, după cum se știe, trece și ea prin surprinzătoare modificări. Confrunțați cu situații neprevăzute, destui scriitori forțează nota, căutând aliați printre gazetari care le pot înlesni publicitatea. Curtează moderatorii de emisiuni, fac jocurile unor politicieni. Și, dacă nu-și iau măsuri de precauție, stârnesc hazul. Imediat după revoluție, un megaloman, crezându-se stimat de cititori, a constat, la o lansare, la Constanța, că i-a venit la întâlnire doar unul singur. Vina a pus-o pe seama organizatorilor, dar și pe lipsa de publicitate adecvată. Un alt prozator, convins că romanul său topit de cenzura comunistă va avea un mare succes de librărie, s-a trezit, la lansare, că-i este cumpărat doar un singur exemplar.

Sigur, între timp, situațiile s-au mai schimbat. Sălile teatrelor, goale mai ieri, se umplu acum, audițiile muzicale nu se mai desfășoară în anonim, iar cărțile importante încep să se cumpere. Numai că, în aceste procese culturale, se petrec și fapte amuzante, care nu pot trece neobservate. Unii autori, cu cote joase, recurg la diverse strategii, pentru a intra în atenția publicului. S-au constat lansări într-o alimentară, unde vadul cumpărătorilor ar fi mai consistent, câțiva întreprinzători și-au aruncat produsele de pe terasa Teatrului Național, să observe trecătorii că literatura română e în aer, iar alții își comercializează scrierile cu ajutorul Internetului. Din păcate pentru ei, modalitățile astea nu le sporesc nici prestigiul și nici visteria, de vreme ce lumea artelor nu-i complet însănoșită. Poate din această cauză constatăm și alte regii, jenante din punctul nostru de vedere. Dacă reușești s-o ai alături pe Andreea Marin, sigur că atenția va fi captată de formele ei, ci nu de titlurile cărții pregătite pentru vânzare. Dacă la o librărie și chiar într-un club vine la întâlnire și Gică Hagi, mai toate televiziunile își vor trimite operatorii acolo să surprindă gesturile providențiale ale Regelui, nicidecum ale umilului autor, care se pierde printre camerele de luat vederi. Practic de acest fel nu-l aureolează pe cel care le pregătește, fiindcă se vede de la o poștă că mass-media nu s-a deplasat acolo pentru el. Vipomania, goana după imagine tulbură multe minți și creatorul va crede că a rupt inima târgului. Bietul de el!

Un breviar al clipelor trecute

adrian g. romila

Aproape absent, în ultima vreme, de pe scena publică, Alex. Paleologu nu și-a pierdut deloc calitățile. Spiritul viu, lucid și colocvial, trezind din primele momente dorința de a fi ascultat și provocat revine cu același aplomb și în ultima sa „ispravă“ dialogală. *Breviar pentru păstrarea clipelor* (Humanitas, 2005) adună convorbirile dintre autorul *Bunului simț ca paradox* și tânărul istoric Filip-Lucian Iorga, desfășurate între 2000 și 2004, în același registru dezinvolt și alert cu care campionul „lucrurilor cu adevărat importante“ ne-a obișnuit deja. Ele readuc în prim-plan, după cum precizează însuși inițiatorul întâlnirilor în pagina ce deschide volumul, „istorii de demult, dileme ale actualității, hohote sănătoase de râs, vehemente intratabile sau lacrimi, ironii tăioase sau evocări melancolice - un tot din care reportofonul și textul scris nu poate reda decât o porțiune

cronica literară

și poate nu întotdeauna pe cea mai importantă“.

Ritmul desfășurării convorbirilor nu e deloc căutat. La fel, nici temele nu par fixate dinainte într-o anumită ordine. Lucrul nu ține atât de contextul specific al unui dialog liber și făcut de plăcere, cât de amprenta inconfundabilă a interlocutorului, atât de greu asimilabil unei direcții intelectuale riguroase.

Într-adevăr, subiectele se succed într-o fascinantă dezordine: viața mondenă bucureșteană de dinainte de război, genealogia Paleologilor, instantanee de familie, viața la țară, atmosfera din conacele boierești de altădată, tipologii umane ante și postbelice, educația copiilor cu guvernanta, opțiuni literare, filozofice și muzicale, sensul culturii, credința ș.a. Alex. Paleologu răspunde la toate deschis, uneori cu formulări memorabile, vădind o memorie intactă, în care nuanțele și tonurile nu s-au estompat, ci, dimpotrivă, se îmbospătează mereu chiar în momentul relatării.

Asta în ciuda faptului că interviuul își proclamă uitarea, poziționând memoria în zona creației imaginare: „Constat că enorm de multe lucruri le-am uitat: nume proprii, întâmplări, cărți, chiar porțiuni din propria mea viață. Memoria mi-a rămas

mai puțin ca o sursă de informație, și mai ales ca o zonă a imaginarului. La vârsta mea, există marele risc de a crede că ai ajuns înțelept. Sunt foarte prudent și încerc să mă păzesc de pacostea asta“.

Atitudinea retractilă și prudentă caracterizează, de altfel, întregul volum, căci Alex. Paleologu e mereu dispus să afirme lucruri pe care ceilalți nu le așteaptă de la el. E un fel de smerenie intelectuală caracteristică marilor spirite, care nu face decât să le sporească valoarea. În toate opțiunile sale pare a domina această oscilație între rafinamentul „boieresc“ și obișnuința omului de rând, pentru că la el niciodată hedonismul luxos al vieții nu s-a opus bucuriilor spiritului, valabile doar în condițiile unei simplități deloc simulate. O spune partenerului său de dialog chiar din capul locului: „Dar să nu te aștepti ca acum să începă emisia de lucruri extraordinare. Se întâmplă să-mi iasă și mie din gură, așa cum se întâmplă și altora mult mai deștepti ca mine, o grămadă de dobitocii. Vai de acela care nu știe când a fost prost în viața lui; a trăit degeaba. Satisfacția cea mare e tocmai să-ți dai seama că nu ai fost chiar tot timpul prost“. Peste toate, chiar și peste cele mai grele momente (Paleologu invocă aici închisoarea politică), poți trece judecând rece, simpu și cu o bună doză de umor.

Dincolo de avatarurile unei personalități originale, întregul volum recompune o epocă apusă: lumea românească de dinainte de 1948. Culorile ei vii sunt redade de memoria celui ce a trecut prin ea, selectând din mulțimea de detalii (desigur, și la sugestia inițiatorului discuției) doar pe acelea din care se poate ghici esența.

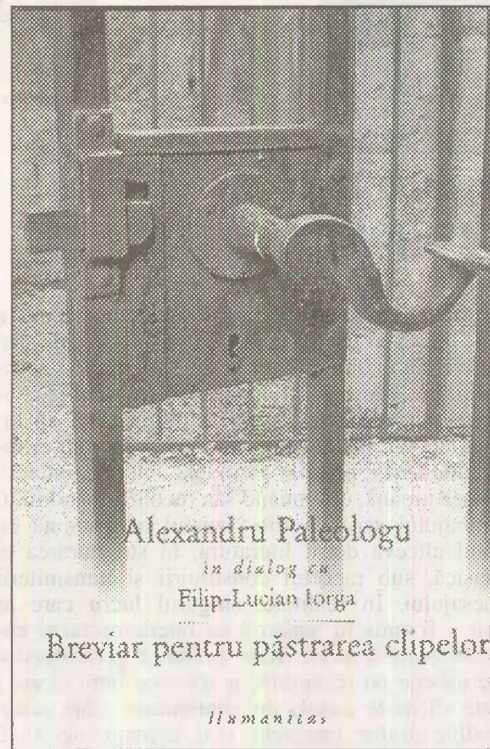
E o lume pe care protagonistul ei o regretă și o pune mereu indirect în contrast cu imaginea ei de acum, tocmai pentru a-i revela contururile pierdute. Nu e vorba de schimbări de geografie mentală, inerente trecerilor de la un timp la altul, ci mai ales de modificări în structura generală a valorilor umane, atât de viciate de anii de comunism și de o modernitate prost asimilată. În lumea românească veche, pare a sugera interviuul, diversitatea era mobilul dialogului și a unei bune conviețuiri, fără ca etajele care interferează să formeze lumi distincte, rupturi, adică. Boierii îi respectau pe țărani, intelectualii pe târgoveți și meseriași, stăpânii pe slugi, copiii pe părinți și educatori.

În viața cotidiană intrase un rafinament implicit, care dădea savoarea unei normalități irepetabile astăzi. Lucrul era vizibil inclusiv în arhitectura locuințelor mari,

unde biblioteca era nelipsită și stătea alături de saloanele de oaspeți (pline de reviste de modă, mobile frumoase și alte cochetării), de dormitorul celor mari, de camerele copiilor sau de cele ale guvernantei ori ale slugilor.

Era vizibil, de asemenea, în posibilitatea ca oameni cu vârste, opțiuni politice și intelectuale foarte diferite să stea de vorbă (în cafenele, în paginile revistelor, în sufragerii) în mod firesc și plăcut, ori în faptul că a te îmbrăca îngrijit și a miroși frumos nu erau defel frivolități de care te puteai lipsi.

Această normalitate, afirmă Paleologu, avea intensitatea unei frumuseți care nu putea dura. „Eu am fost, poate, mai pregătit decât alții pentru această ruptură. De mic simțeam că nu mă voi mai putea bucura mult timp de minunile acelea. Că nu se mai putea. Nu știu ce îmi semnalase asta, dar înțelegeam că era prea frumos,

prea ca într-o poveste, ca să dureze“. Istoria absurdă prin care a trecut această lume după 1948 a deteriorat-o definitiv. „Oricum, stilul și amintirile de odinioară nu se mai pot recupera. Un conac boieresc trebuie să poarte amintirile a cel puțin două-trei generații. Or, tocmai asta ne-au furat comuniștii: amintirile. Au dispărut și relațiile interumane care creau atmosfera inconfundabilă a vieții moșierești“.

Starea normală a acestor „relații interumane“ și „atmosfera inconfundabilă“ a unei boierii cotidiene românești sunt tocmai lucrurile pe care le restituie convorbirile cu Alex. Paleologu, în acest „breviar al clipelor“ trecute.

Sunt momente care merită rețrăite, mai ales că sunt păstrate acum în memoria unei cărți.

Pericle Martinescu era, la data când își începea jurnalul intim, în 1936, tânăr licențiat în filosofie al Universității București și, totuși, în multe din însemnările lui din anii 1936 - 1939, care fac obiectul volumului **Confesiune patetică** (Ex Ponto, Constanța, 2004, 397 p.), are sentimentul îmbătrânirii sufletești premature, a 26 de ani are sentimentul că are un secol; mai mult, are presimțirea că, lipsit de entuziasm cum era și uzat, va fi un ratat și că va muri peste zece ani. Pronia cerească a hotărât altfel, ca Pericle Martinescu să devină unul din cei mai longevivi scriitori români, care la 11 martie 2005 a împlinit 94 de ani. Departe de a se fi împlinit negrele previziuni în privința tărierii, s-a afirmat ca esciist apreciat, ca traducător cu îndelung exercițiu, ca memorialist. Domnul Alexandru George, în „Luceafărul” (2005, nr. 15), a situat cea mai bună carte memorialistică a lui Martinescu **7 ani cât 70** (1997), alături de **Jurnalul fericirii** de N. Steinhardt, **Caietul albastru** de Nicolae Balotă și **Jurnalul** lui Mihail Sebastian, toate trei veritabile documente excelând prin autenticitate, pe care criticul le-a contrapus „literaturii schivocului scrisă și apărută cu voie de la poliție”, și literaturii „de curaj”, fără riscuri.

În anii care fac obiectul acestui volum istoric tipărește o singură carte, **Adolescenții la Brașov** (1936), debutul său editorial, ale cărui cronici nu l-au mulțumit la data apariției,

entru ca, la doi ani după apariția cărții, să fie l'însuși mai aspru cu cartea decât recenziții: Mă mir cum s-a găsit un editor, niște cititori și chiar unii recenzenți cărora să le placă arta”. În acest răstimp, autorul face cu deosebire publicistică, la „Vreamea”, unde publică, între altele, despre Drieu la Rochelle, André Malraux, Stendhal, Rimbaud, El Greco, Goya, André Gide, Lucian Blaga, Noica, Cioran, Gabriele D'Annunzio, Byron, Schopenhauer, unele dintre aceste escuri fiind cuprinse, mai târziu, în volumul **Retroproiecții literare** (1973). A publicat, în aceeași gazetă, un număr apreciabil de articole pe teme politice. Cert este însă că anii amintuți excelează în proiecte nefinisate de romane, cu titluri precum: **Andreia Urmuz**, **Între Destin și libertate**, **Ani dificili**, **Carnaval ciudat**, **În mbra Paradisului**, **Corabia cu ratați**, **Dezaxații**. Tipărește, în reviste, doar vreo două povești, într-una un recenzent, Mihail Sevastos, zăzând, în mod fals un elogiu al omeniei. Participă la ședințe literare ale cenaclului „Sburătorul” și chiar citește un fragment de roman, are „A făcut impresie bună, deși auditoriul se

„Patetica” lui Pericle Martinescu

iordan datacu

compunea din persoane cu pretenții ridicate”. Căutăm agendele lui E. Lovinescu, publicate de Monica Lovinescu și Gabriela Omăt, pentru ca să vedem dacă ceea ce a notat amfitrionul concordă cu nota lui Martinescu, și citim la data de 5 februarie 1939: „Pericle Martinescu, un frag din roman foarte viu”. Însă, cu toate acestea, diaristul se scuză aproape constant de inactivitate, și-și explică lipsa de creativitate prin preferința de a trăi poezia și a n-o pune pe hârtie, prin „zbuciumul continuu, nedefinit și nestins” care-l stăpânea. Intra, probabil, în această ardere continuă și infructuoasă pe plan creativ și o anume supraevaluare, care-l făcea să scrie că este „numai spirit, numai geniu”.

Un număr considerabil de însemnări privesc lecturile și reflecțiile asupra lor, utile configurării portretului diaristului, lecturi în care se amestecă scrisorile de dragoste ale lui Flaubert, eseul lui Cocteau despre J.-J. Rousseau, **Amidée** și **L'Ensercelée** de Barbey D'Aureville („Până și în Barbey D'Aureville mă regăsesc”), **Sparkenbroke** de Charles Morgan, care-i inculcă ideea că și el, lectorul, este „un artist, o combinație de demon și înger, una din acele ființe veșnic torturate de aspirații imposibile, cărora nimeni nu le poate veni de hac, fiindcă ele se nasc și se consumă în forul lor interior, fără apeluri la cei din afară”, André Gide, căruia, în anumite privințe, crede că-i este egal: „Sunt tot atât de complex, de viu, de contradictoriu, de pasionat de viață, de ceva mereu nou”, citește din Montherlant **Service inutile**, despre care mărturisește că a avut asupra sa, asupra mișcărilor sale sufletești „o rezonanță adâncă”, în fine, în legătură cu o carte a acestuia, **Les jeunes filles**, crede că trecea el însuși prin experiența tragică a personajului Costa. Mai mult decât atât, într-o proiectată carte, urma ca scriitorul francez să fie unul dintre personajele ei.

Alte lecturi pe care și le consemnează mergeau fie spre jurnale intime, fie spre scrieri în care prevala discursul îndrăgostit. Jurnalul lui Julien Green, pe care-l admiră pentru simplitate și sinceritate, pentru revelarea neliștitorilor scriitorului și pentru referirile la unii scriitori ca Gide și Malraux, socotea că „rămâne în sfera banalului”, autorul lui, un temperament calm, nefiind pe placul celui zgduid de vulcanul iubirii. Participând, în august 1939, acasă la Eugen Ionescu, la o lectură a acestuia din jurnalul său intim, notează: „Ah, ce puerilități, ce naivități, ce incoerențe, ce lamentări. Un bovarism excesiv. Cel puțin asta este impresia mea”. Crede că în **Lacrimi și sfinți**, geniul lui Emil Cioran este livresc. În vreme ce al lui, al lui Martinescu, „e alimentat de viață, de această viață mereu clocotindă, nicio dată satisfăcută, cerând absolutul și râvnind ceea ce nu se poate realiza, o viață intensă, ca a marilor chinuții”. Dintre români, îi plac Emil Bolta, recunoscându-se el însuși în „tentativa de fugă din condiția umană”, exprimată de acesta în **Trântorul**, și Anton Holban. Irina, Ioana și L.D. (aceasta, eroina jurnalului lui Martinescu) sunt, scrie el, „creații ale noastre, ale turmentărilor noastre sufletești, ale orgoliului și timidității, ale candoarei și lucidității, ale sfâșierilor noastre interminabile”.

Dar nu literatura, nu problemele creației ocupă prim-planul jurnalului, ci vulcanul iubirii - sintagma o pune ca subtitlu al cărții - dragostea nebună, acaparantă pentru L.D., o tânără frumoasă și instruită, care semăna cu

actrița americană Katherine Hepburn: „acceași ochi vii, inteligenți, aceeași sensibilitate ce transpiră prin toți porii, aceeași gingășie, grație, suavitate, același aer agresiv de felină îmblânzită”, și se continuă cu expunerea altor calități: „poezie, libertate, inocență, viciu, nebulie, înțelepciune, suavitate, cruzime”. Cumul de calități pe care diaristul le apreciază doar în plan secund, pentru că o admiră la aceea pe care o adoră mai ales pentru că o caracterizează și pe ea, ca și pe el, o boemă incorrigibilă, o dezaxare impenitentă. O serie de trăsături din cele amintite nu puteau favoriza o iubire calmă, ci una nebună, adică ceea ce dorea diaristul, care face din relația cu L.D. o problemă de cunoaștere a unei „ecuații metafizice”. Este o relație cu fluxuri și refluxuri, rezultate ale tarelor ambilor. El este morocănos, plin de contradicții, depresiv, bovaric, dur, inflexibil, livresc, egoist, egocentric, gelos; ea, blazată, neurastenizată, decepționată de viață, torturată sufletește, mândră, orgolioasă, plictisită, obosită, „mică și nefericită pasăre rătăcită”. Toate acestea fac ca relația dintre cei doi să alterneze între idilic și derizoriu. Dar mai ales ceva nu-i unește: dacă el dorește să i

cronica literară

se satisfac glasul cârnii, ea, lesbiană, vede în actul sexual „ceva jenant, urât chiar”, astfel că ea i se dăruiește, în timp de doi ani, doar de trei ori. Până la urmă, relația celor doi se dovedește o himeră, la care concură două „caractere trufașe, care se devorează reciproc”. Cu toate deziluziile, cu toată tulburarea produsă de neîmplinirea foamei trupesti a partenerului, acesta, deși declară în repetate rânduri că s-a despărțit de L.D., o socotește singura sa dragoste, una profund nefericită, pentru că vocația sa era de a avea atracție puternică pentru femeii nefericite, nelinștea, tristețea intrând în formula sufletească a diaristului, în anii evocați.

Cartea are un epilog, care prezintă evoluția lui L.D. și a fostului ei prieten. Acesta, altădată burlac înrăit, nota, în 1978, că s-a căsătorit în 1944 și a rămas nedespărțit până acum de soția sa, căreia îi face un vibrant elogiu.

Cel care se acuză sistematic, pe parcursul însemnărilor din anii 1936-1939, de dezordine, lenie, inconsistență, de neîncredere în sine și în literatură, și-a găsit totuși o formulă de exprimare, jurnalul intim, căruia îi și dă o definiție: „Deși neliterar, jurnalul trebuie să captiveze prin autenticitatea stărilor descrise, să nu fie nimic forțat, căutat, totul să curgă dintr-o necesitate tragică de a așterne pe hârtie stările tale sufletești, de a te ușura”.

Regretabil este că editura din Constanța n-a supravegheat cu atenția cuvenită imprimarea cărții, ceea ce a făcut să apară un număr nepermis de mare de greșeli de tipar.

O erată ar fi necesară, în volumele următoare: **Anul 1940**, **Bombe și boemă (1941-1944)**, **7 ani cât 70 (1948-1954)** și **Jurnal intermitent (1945-1947, 1964-1984)**

Casanova ramolit

elena vlădăreanu

Andrei Codrescu a plecat din România pe la jumătatea anilor '60. Avea 20 de ani când a ajuns în Statele Unite ale Americii. Acum este una dintre cele mai cunoscute voci din America și asta pentru că este colaborator permanent al National Public Radio. Printre altele, a contribuit la îmbogățirea limbii engleze-americe: dacă veți merge în America și veți auzi pe cineva că are de gând "to pastramize", "tu păstrămaiz" ceva, e bine să știți că Andrei Codrescu este inventatorul acestui cuvânt. Vă imaginați ce poate însemna sau, cel puțin, de unde vine. Acum, nu știu cât de mult ține această mică anecdotă de realitate și cât de legendă. Dar mi se pare că surprinde o scânteie din personalitatea lui Andrei Codrescu: umor+inventivitate+ludic.

După romanul *Mesia*, publicat în România prin 2000 - o scriere surprinzătoare, foarte ludică, parodică și sarcastică - , Editura Polirom a publicat recent, în traducerea Ioanei Avădani, romanul *Casanova în Boemia*. Aici, cum bine se scria în *The Washington Post*, „imaginația lui Andrei Codrescu pur și simplu te uluiește“. Citești și îți vine să bați din palme. E o carte atât de bine scrisă și cu o poveste atât de frumoasă și pasională, încât de uluiește.

Înainte de toate, *Casanova în Boemia* este un text foarte, foarte erotic. Cei care iau acest cuvânt, erotismul, *ad litteram*, vor cădea în plasă. Să nu viseze că pun mâna pe un roman... de uz intim, construit prin însăilările unor teribile scene de amor (știți foarte bine la ce mă refer și la ce tip de cărți). Aici este, dacă vreți, un erotism nu pentru mase, ci pentru elite. Un erotism care i se adresează creierului, pentru că pornește din creier, fără ca asta să însemne că nu ajunge și la simțuri. Dimpotrivă. Descrierile explicite ale amorului carnal nu lipsesc, dar nu ele contează. Este un text deosebit de senzual și foarte excitant, limbajul fiind cel care-l face să fie așa. Cuvintele despre iubire și despre carnalitate sunt mai importante decât carnalitatea însăși. În al doilea rând, în structura poveștii e bine ascunsă o anumită doză de tristețe amestecată cu mult umor. Peste acest amestec, Codrescu nu s-a abținut și a presărat un vîrf de cruzime. Deși, într-un cuvânt introductiv, prozatorul lasă de înțeles că a scris acest roman pentru a-i apăra reputația lui Casanova „de lucrarea lui Federico Fellini și alți aidoma lui nedrepti și ticăloși ucigași ai figurii sale“, maniera în care îl tratează Codrescu pe acest cavaler de modă veche nu e

tocmai inocentă. Cât de bune or fi fost intențiile sale, nici vorbă de compasiune în acest roman, ci mai degrabă de ironie față de prințul iubirii, care acum a rămas mai mult cu faima decât cu performanța. Giacomo Casanova, cel care părea să dețină secretul sexualității, al fericirii carnale, a ajuns - chiar așa - la limita puterilor. Este lipsit de vigoare, bărbăția lui rareori mai poate reacționa la stimulii exteriori. Iar atunci când se întâmplă, e ca și cum însuși corpul lui i-ar râde puțin în nas. Valurile de plăcere pe care le simte vin nu atât din realitatea ispititoare, cât dintr-o tinerețe încărcată de iubire și generatoare de amintiri. Când trupul lui Casanova se bucură mai mult din retrăirea, prin memorie, a vârstei sale de aur (a se înțelege prin asta carne tânără din abundență, carne tânără și fierbinte, festinuri, cochetărie și lux), decât în poala tinerei și frumoasei Laura, care îi este acum muză și confidentă, nu e tocmai o relatare indiferentă la - până la urmă - drama Cavalerului. Și nici compasiune nu pare să fie. Există în carte un episod mai mult decât interesant în acest sens. La castelul unde este exilat, în Boemia, într-o bună zi, Cavalerul se lasă copleșit de deznădejde și de boală. Atunci Laura, fata care îi spală trupul, îi ascultă poveștile și încearcă, zadarnic, să-i ațâțe simțurile, cheamă medicul.

„-Am observat, spuse ea, ca și cum Casanova nu ar fi fost acolo, cum Cavalerul e capabil a-și stimula fericirea amintirii folosindu-și mâna. Doctorul ridică nedumerit o sprânceană. Chiar și Casanova, care zâmbea în continuare, se uită la ea cu o oarecare uimire. Doctorul nu era sigur, dar Casanova era convins că în starea actuală autostimularea manuală îi era cât se poate de imposibilă. Îi fusese foarte dragă această activitate la un moment dat, mai ales în prezența altora dispuși să se autostimuleze în același timp. De multă vreme «verbul» său nu fusese suficient de ferm pentru astfel de manevre. Îngerul așezat pe peruca deranjată își înfipse adânc ghearele înapoi în mintea sa. -Nu, nu, se grăbi Laura să explice. Nu mă refer la masturbare. Vreau doar să spun că, folosindu-și mâna pentru scris, Cavalerul și-a rechemat amintirile“ (p. 178). Ei, aici e aici. Aici e sinteza dramei Cavalerului. Din Cavaler al aventurii, a ajuns și Casanova un „Cavaler al Tristei Figuri“. Cum nu poate să mai trăiască, scrie. Pentru a scrie, își trezește amintirile din amorțire. Odată cu ele, trezește însă și o epocă pe care acum o simte definitiv apusă și a cărei nostalgie o poartă și îl doboară. Nimic nu mai e ca odinioară. Prietenii i-au murit, femeile, care își împărțeau ca pe o binecuvântare sămânța lui, au murit și ele, mâncarea e tot mai proastă și

aici, în Boemia, nimeni nu pare interesat de „sănătatea“ papilelor gustative, hainele sunt tot mai urâte, dușmanii, care vor să-l vadă mort, tot mai numeroși. Crede că își poate salva epoca și, implicit, că se poate salva prin scris. Lucrurile nu sunt tocmai simple, pentru că mâna i se dezmoștește greu, iar atunci când e capabilă să scrie, alături de amintirile dragi eliberează și neagra melancolie. Scrisul nu e salvare, e ucigător, e otrăvă. „Când nu scria, Casanova stătea ore în șir în jilțul de trandafir cu Melampyge (un cățel, n. mea) în brațe, uitându-se în gol pe fereastră. Prietenii și iubitele îi murea pe rând, chiar în momentul în care îi readucea la viață în amintirile sale. Frederic cel Mare murise; Baronul de Roll îl urmărise; și soțul surorii sale, Peter August; Signora Manzini, care îi prezisese viitorul și care l-a găzduit la Veneția. Mozart se dusese și el; a murit sărac, la Viena, înmormântat într-o groapă comună. Ambasadorul Foscarini, ultimul său patron venețian, se prăpădise la rândul lui; la fel fratele său mai tânăr, Gaetano, cel care o răpise pe Marcolina; părintele Gozzi; Bettina; generalul Kettler; Conte de St. Germain; Pocchini; Lady Harrington, toți morți. O procesiune a morților trecu pe lângă el în timp ce scria“ (p. 262).

Dacă la începutul exilului său la Castelul Dux din Boemia, Casanova reușește să facă din acel spațiu puțin primitiv un fascinant teritoriu al poveștilor și erotismului, așa cum se întâmplă în *O mie și una de nopți*, dar și în *Decameronul*, pe măsură ce timpul fuge el nu i se mai poate opune în nici un fel: nici prin cuvinte, nici prin erotism, nici prin bucuria de

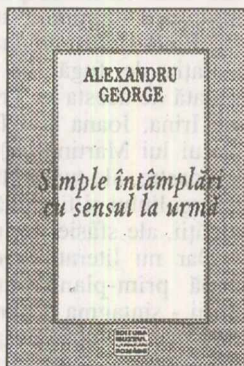
galaxia cărților

a trăi. E o victimă a timpului. Inventează haine pentru un viitor incert, îi ațâță pe tinerii din jurul său aruncându-i în diverse jocuri sexuale pe care le privește amuzat și neimplicat, ba chiar dă naștere și unui fel de cult, al Micromegilor. Una peste alta, singura realitate de care Casanova mai poate acum avea parte și pe care Andrei Codrescu i-o livrează cu încântare este bătrânețea Casanova e din ce în ce mai ramolit. Suspină după eleganța de altădată, dar din această eleganță nu i-au mai rămas decât un halat de mătase făcut zdrențe și o perucă prăfuită, pe care o apără de umezeală și frig cu un fes roșu de lână. E o caricatură a ideii de virilitate și pare că doar moartea îl mai poate salva din ghearele amărăciunii și ale ridicolului. Dar, pentru că lui Andrei Codrescu nimic nu-i place mai mult decât să facă glume pe seama personajului său, nu-l poate lăsa să moară liniștit și cu demnitate. Îi dă impresia că îl salvează prin Laura, când de fapt își freacă mâinile satisfăcut, bucuros că i-a copt-o. Laura nu-l salvează pe Casanova, bravul Cavaler de Seingalt, ci îi salvează caricatura. Cum o face veți vedea când veți citi cartea. Vă asigur că merită.

1) **Miluta**
(Valentin Tașcu),
Editura Clusium

2) **Simple întâmplări cu sensul la urmă**
(Alexandru George),
Editura Muzeul Literaturii Române

3) **Meditații asupra filosofiei românești**
(Ion Militaru),
Editura AIUS

Am făcut până acum (și vreau să închei o serie de considerații despre literatura română și producătorii ei la ceasul de față; deși acesta era dominat de perspectiva *Conferinței* care avea să decidă multe, am trecut peste ea mai departe, chiar mult mai departe, încercând să prevăd ce va fi în viitor, situație în care eu, cu toate interesele mele, nu voi mai fi. Am făcut chiar abstracție de ceea ce era la ordinea zilei: candidaturi pentru funcții, șanse, opțiuni personale sau de grup etc., etc., evenimente în care eu aș fi avut un cuvânt de spus, dar în nici un caz unul determinant, poate nici măcar unul folositor. Gândurile mele au trecut mai departe, avertizându-mi cititorii că e vorba de o mulțime de variabile asupra cărora e greu să te rostosești.

Eu m-am ocupat mai mult de scriitori și de publicul lor, de producători și consumatori, de ficționari și funcționari, de ce va fi scriitorimea română și cititorimea ei, ca să mă folosesc și eu de termenii puși în circulație de amicul Radu Cosașu. Eu am conchis prevăzând o reducere drastică a cantității în folosul calității, concomitent cu năzuința viitorului autor de a se adresa unui public cult, nu „maselor” ca pe vremea comunismului, ceva mai aproape de o activitate de salon, caracteristică unei societăți cu răgazuri de petrecere și distracții, înclinată spre inutilitate și lux... Și, evident, din această nobilă activitate nu se va putea trăi, dar un anume public va exista. Cu mici excepții, nu ceea ce prevăd eu a fost vreodată idealul scriitorului ro-

opinii

mân, dar rezultă din recunoașterea stării de fapt.

Nu-mi propun (nici măcar în paranteză) să comentez lucrările *Conferinței*... și urmările ei, nici să prevăd ce vor face cei ce vor păstori (cuvântul e de rigoare) Uniunea în limitele mandatului lor; dar se vede că una dintre marile probleme practice este enormitatea numărului de membri, pe care o asociere de tip sindicat va dori să-l sporească și mai mult; o asociere de spirite alese sau selecționate după cine știe ce criterii va tinde să-l reducă până la proporțiile unui club închis. Or, dificultățile viitoare s-au ivit chiar mai înainte de capul locului: membrii titulari ai Uniunii actuale și viitoare nu se vor putea întruni, deci nici hotărâri directe nimic, orice conducere aleasă pe altă bază decât votul universal nu va fi legitimă, ci doar acceptată de nevoie, aprobată în linii mari, pentru ceea ce se va admite că va face. Soluția rezultând din aceasta și previzibilă la orice nivel e cea dictatorială, chiar dacă nu-și va zice așa.

Apoi mădulele Uniunii, titularii și postulanții, sunt inși de o specie care se identifică, sunt recunoscuți și primiți prin calitate și orice președinte (să zicem) al unei Societăți de scriitori, cum era în perioada interbelică, știa că era o mare diferență între M. Sadoveanu, E. Lovinescu sau chiar G. Bacovia pe de o parte și M. Lungeanu, Radu Cosmin sau chiar Mircea Dem. Rădulescu pe de alta. (În tot cursul existenței Uniunii sub comunism și după, a dominat spiritul ierarhic, exprimat prin

Perspective (II)

alexandru george

distincții, onoruri, ranguri în lumea laică și e greu să crezi că oameni atât de impregnați de această mentalitate vor renunța la ea tocmai când au ajuns să conducă și să domine, eventual - să nu mergem până într-acolo - să se răfuiescă.)

Centralismul excesiv (o altă moștenire comunistă) s-a vădit și a fost deplâns tot timpul, fără nici un efect: vechea mea propunere de acum 14 ani, ca Uniunea să fie una a Asociațiilor de scriitori (care ar fi îngăduit și foarte onorabilă integrare a grupurilor disidente) nu a fost luată în seamă, așa că spiritul centralist a rămas dominant: asociațiile din provincie sunt recunoscute ca „filiale”, ceea ce e altceva, realități recunoscute, dar în subordine.

Așa stând lucrurile, închei această lungă paranteză cu îndemnul: „Cu Dumnezeu, înainte! Indiferent cine și cât va fi președinte!”

Revin însă la ceea ce a fost aproape trecut cu vederea, dar e stăruitor semnalat de mine în seria de articole pe care le închei: noua situație istorică, schimbarea revoluționară petrecută în societatea românească, dar și în raporturile acesteia cu lumea. Odată cu Eliberarea din decembrie '89, s-a dezvăluit (pentru unii) prăpastia dintre noi și lumea cea largă, dar mai ales efectul rupturii noastre brutale și îndelung întreținute de Occident, după ce ani de zile Ceaușescu izbutise să-și aroge un rol de mediator între lumea comunistă și cea liberă și, din multe puncte de vedere (dar nedorite de comuniști), intelectualitatea română era împărțită între aceste două lumi. Acum s-a dezvăluit mai bine, dacă nu *in integrum* despre ce e vorba.

... Și totuși, sunt destui care mai visează la această „vocație” pe care se iluzionează că ne-am putea-o continua, când, de fapt, altceva se impune cu urgență: vocația intelectualității românești, care la începuturile modernizării se confunda cu elita boierească, de a mijloci sau chiar impune civilizația occidentală. Or, dincolo de un anume model propus și adaptat la realitate, e vorba și de traduceri care au urmat o curbă interesantă și specifică, deoarece în tot cursul secolului trecut, dar și al celui alt, intelectualii români (chiar cei de redusă anvergură) erau bilingvi și idiomul lor de informație culturală nu era limba maternă, ei având un acces mai direct chiar la sursă.

Un fenomen considerabil cu altă pondere decât acela al unui simplu episod cultural a fost invazia în anii '30 și '40 a literaturii anglo-saxone în traduceri industriale Jul. Giurgea, dar și ale altora, un fenomen pe care eu l-am discutat pe larg în eseu *Confruntarea cu traduceri*, 1998 (în volumul *Alte întâlniri*, 2000). Acum trăim o situație similară: oferta occidentală e coplesitoare, dar are un spectru mult mai larg, ca să nu mai vorbesc de rolul formativ, nu simplu informativ. Partea curioasă e că și în timpul comunismului s-a tradus mult și sistematic, în proces fiind implicați intelectuali de marcă, scriitori notorii, de formație veche, care au transpus „pentru popor” o literatură nu neapărat propagan-

distică, așadar în cadrul unei operații care nu-i compromitea.

Partea cea mai curioasă, pe care eu am cunoscut-o (azi așa zice: trăit-o) efectiv a fost că, de la un punct încolo, conducerea de sus a Partidului a scăpat problema din mână, probabil pentru că au lăsat-o subalternilor, ea fiind totuși secundară. În sectorul traducerilor s-a putut vedea falimentul „ideologiei” mai clar decât altundeva: au apărut cărți numeroase și variate până la neverosimil: la căderea regimului s-au înregistrat traduceri din Freud și din Heidegger, din Jaspers și din Nietzsche, din St. Lupescu și Matyla Ghyka și câte și mai câte, cărți și nume de autori care, cu un sfert de veac mai înainte, te-ar fi dus la pușcărie, iar invocarea lor în termeni prea puțin insultători îți atrăgea fulgerele „Scânteii” sau ale „Luptei de clasă”. Aproape nimeni nu mai credea în marxism, foarte puțini crezuseră pe vremea intransigenței. Relaxarea și acordarea unor libertăți au avut efecte destul de depărtate de intențiile oficiale.

S-a profitat, așadar, mai ales de către eșalonul cultural secund, în care intra și problema ridicată de mine. Și așa am ajuns să aflu ceea ce nu mă pot abține să nu divulg: doi importanți conducători de edituri „centrale”, doi notorii antisemiți mi-au spus, într-o epocă în care nu mai riscau nimic, că au tradus eseistică, lucrări de estetică, de teorie literară din Occident, forțând mult operația, pentru a anihila monopolul la informație deținut de evrei pe la începutul comunismului...

Acum eu nu sunt în măsură să verific realitatea acestui „monopol”: sunt totuși convins că un S. Iosifescu, Eugen Schileru, G. Radu Bogdan, Ov.S. Crohmălniceanu sau Savin Bratu aveau alte lecturi (alături mult de cele marxiste) decât D. Micu, D. Păcuraru, I. Hanță, Zaharia Sângeorzan. Dar cărțile occidentale în original nu cred că lipseau din bibliotecile unor „creștini” (cum li se spunea românilor înainte de comunism pentru a fi deosebiți de evrei) precum Mihnea Gheorghiu, Al. Balaci, Val. Lipatti, I. Frunzetti, Petru Dumitriu. Și apoi, vocația de traducători a evreilor de toate categoriile este verificată și absolut extraordinară: în ultimii 150 de ani, mai toate marile inițiative de descoperire și impunere a marilor valori le aparțin ca un titlu de glorie.

Nu ei blocau contactele noastre cu lumea, de care ar fi profitat prin excepție ei: când s-a putut, o serie innumerabilă, în frunte cu de curând premiata Antoaneta Ralian, dar și D. Hâncu, Radu Lupan, Jean Grossu etc., eu semnalând mai ales prestația lui I. și Janina Ianoși, primul lăsând pe plan secund marxismul cu care a otrăvit ani de zile mințile studenților și dedicându-se nobilei vocații de traducător, mai ales din sublima literatură rusă.

9. În dar

Cum te văd și mă vezi, la-ntâmplare
cum o da Domnul
doar fructe coapte deocamdată
și privindu-ți picioarele tale strâmbe, dolofane
și fusta largă, neagră
ieșitu-mi-am din minți.
Curaj, curaj,
și fusta neagră, evazată, se poate scoate
în dar
acestui vers al meu
strâmb și el, strâmb mereu.

9V. Fără cap

Noapte adâncă
s-au deschis zăgazarile cerului
sigur de el
în noaptea adâncă
pe făgașul lor merg lucrurile toate
fără cap
mutră de înmormântare
viperă ce-mi ești!

99. Nimic, absolut nimic

O cafea tare, cu ceva alcool,
vine ca turnată
lucru făcut cu picioarele tale albe
îți ghicesc imediat în palmă
trecutul tău întreg:
absolut nimic,
în micimea de suflet
și-a vârât dracul coada
într-o duhovnicească tăcere.

9999. De jur împrejur

În ce mă privește
- palavre în soare
pe lumea cealaltă -
iată-ne din nou de unde-am plecat
cu arme albe în mâna zorilor
bogății ale cugetului
de jur împrejur,
cândva,
fără lacrimi
pe lumea cealaltă
viermele îndoiielii
adesea.

X. Prost de bun

Mi-am ispășit pedeapsa
când se-ngână ziua cu noaptea
prost de bun
la stâlpul infamiei, vrând nevrând.
Dar asta-i altă poveste
nu-i cea de dragoste
asta n-o mai înghit
am mâncat destule gogoși
de sus până jos, din cap până-n picioare
din leagăn, toată viața,
nu-i cea de dragoste.
Iubirea mea-i moartă

mihai minculescu

cu sufletul îndoit, iubitor
vrând nevrând
la stâlpul infamiei
când se-ngână ziua cu noaptea.

X99. Acum să te ții

M-au cuprins dorințele
și din mărul discordiei
ți-am spus tot ce era de spus
foarte liniștit
ca pe-un nimic, ca și cum nimic n-ar fi fost
în dragostea noastră
acum e acum, acum vine partea cea mai frumoasă
din mărul discordiei
m-au cuprins dorințele toate.

X99V. Spre sfârșit

Ca un borfaș
mă-nvârt în gol
ziua-n amiaza mare
spre sfârșit
când ți-e lumea mai dragă;

inimă de piatră
de-acuma-nainte
îndrăgostită în noapte
în general și de moarte,
bună treabă, bună treabă.

XV. Necazurile

Cal spăimos aramă calpă
liturghie pentru morți
chestii fără valoare
șap ispășitor
în culmea gloriei
hohotul de plâns
piatra de moară
mulțime de necazuri
mulțimea de necazuri
într-o bună zi
am pus vârf
într-o privință
ziua-n amiaza mare
în mijlocul morții
am pus în slăvi toate necazurile.

Cineva declara că-l agasează criticii a căror reacție e previzibilă. Cum așa? Oare criticii n-au nevoie de-o stabilitate a opiniilor și a gustului, a concepției și atitudinilor, a expresivității particulare? Idealul lor să fie aleatoriul, capriciul, anarhia? Cum li s-ar putea defini personalitatea în absența unor constante? Ca să nu se plictisească, probabil că sensibilul publicist în chestiune ar dori ca noi să dăm cu zărul pentru a afla dacă e cazul să optăm pentru Doinaș sau Păunescu, pentru M. Ivănescu sau pentru Mircea Micu!

“Morală practică” e totuși foarte aproximativă: cine aleargă după doi iepuri, îl poate prinde pe... al treilea!

Există vrăjmași ai noștri mai nocivi decât cei ce ne calomniază, ne injuriază, atentează la drepturile noastre materiale ori morale. Mai insidioși, deci mai primejdioși. Sunt megalomanii aroganți, indivizii care ne taie vorba pentru a-și impune propriul monolog, cei cărora nu le pasă de păsurile noastre mari-mici, cei care nu așteaptă din parte-ne decât o supunere serviabilă, elogiul ori cel puțin urechi pururi dispuse a-i asculta, cei care - înspăimântător lucru! - n-au nici o îndoială, care au doar certitudini egolate. Astfel de semeni ne fac un rău imens, împiedicându-ne a fi noi înșine.

Spiritul se distruge nu prin involuție, ci prin oprire în loc. Involuția sa ca atare nu e

memorii

posibilă, dar el decade și pierde prin imobilism: “Nu cred că omul îmbătrânește. Cred mai curând că în viața unui om se întâmplă altceva la o anumită vârstă, omul rămâne pe loc și stagnează” (T.S. Elliot). Sufletul sedentar ajunge a emana un miros fetid, ca o mlaștină.

Scrii greu, ca și cum te-ai apăra de ceva. Ca și cum ți-ai întinde mâinile spre a para o lovitură, care s-ar putea să nu se producă, dar al cărei risc s-ar putea repeta la infinit.

1 decembrie 2004, la Cluj. Seara, urmăresc impozantul foc de artificii din fața Teatrului. Mă aflu într-o mulțime densă, alcătuită mai cu seamă din tineri gălăgioși (majoritatea, după aparențe, nici elevi, nici studenți, ci... lumea a treia, cea cam fără ocupație), postat mai la o parte, în spatele Catedralei ortodoxe. Alături de mine, Gabi și Laszlo Alexandru. Nu mă pot sustrage unei stări melancolice, care mă încearcă aproape fără încetare în urbea studenției mele. E ca un domeniu al copilăriei luat în stăpânire de alții (un simțământ poate egoist, dar... real și presant!). Desigur, trecerea deceniilor a șlefuit asperitățile nostalgiei, a modelat-o cu pacientă, i-a dat oarecum forma unui obiect pe care eu - subiectul său! - îl pot contempla. M-am despărțit definitiv de o parte din mine însumi. Tristețea s-a înșeninat, dar s-a și restrâns cumva, s-a retras din orizontul infinit, contractându-se, asociindu-se cu noua serie de percepții asupra peisajului clujean, cu o tentă anesteziată. Dărele de lumini colorate ce se întretaie pe bolta neagră țin de-acum și ele de-o altă lume, exterioară mie, posedă un aer decorativ.

Fișele unui memorialist

gheorghe grigurcu

Ardealul meu a intercalat între timp și alte episoade (legate de Oradea, de Bistrița etc.), care degreveză Clujul de sarcina maximei apăsări. Spectacolul artificiilor are doi timpi: lansarea cu efect acustic neplăcut (un șir de pocnete care l-ar înspăimânta teribil pe câinele nostru Rocky) și evantaiul de lumini desfășcându-se pe cer cu o generozitate naivă, răscumpărătoare, ca un potop de stele căzătoare, pure sărbători ale clipei. Nu e oare implicată aci o mică morală? Să fi ajuns și eu cumva, după o serie de dezamăgiri ale “lansării”, la un... joc de artificii în serie? Totuși, durerile începutului nu dispar, lasă reziduuri ce nu se pot resorbi, amestecându-se cu altele noi (ce bine ar fi fost dacă văzduhul le-ar absorbi ca pe un zgomot de moment!), iar “artificiile” condeiului sunt departe de spontaneitatea neîntreruptă, divină, a celor cu care se ornează sărbătorile publice (de la o vreme și cele private: liniștea nopților Amarului Târg e întreruptă nu o dată de “împuscăturile” ce încunună cu jerbe multicolore satisfacțiile unor nunți țigănești). Străin, se pare, de asemenea gânduri, Laszlo Alexandru e cucerit de apoteoza zilei naționale. Urmărește feeria simulacrului sideral cu seriozitatea unui copil mare. Buzele întredeschise îi tremură ușor, privirea lui e atintită spre jucăriile efemerelor constelații.

În atelierul Mariane Bojan. Ființă gracilă, cu o rădăcină copilăroasă ce-o ferește de îmbrătrânire, pictorița-poetă îmi înfățișează cu mișcări rezezi, ușor virile, ca și cum ar răsfoi o carte, numeroasele uleiuri ale sale, subordonate unei angoase expresioniste. Tumult, sfâșiere, ardere, suferință în forme contorsionate și culori ce ilustrează o paletă albastră-verzuie, bătând spre negru, dar fără a capitula, circumscrise unui epos ce ar putea continua la nesfârșit, pe un fundal totuși vag echilibrat, prin tehnică, unui basm cu luminițe izbăvitoare jucând în materia sa chinuită. Nu o anarhie, ci imprezibilul unei povești de groază. Nu o oroare ultimă încremenită, ci o răzvrătire, un impact cavaleresc, o luptă cu scor incert. Un tunel de simboluri cețoase, încolăcite, autodevorându-se sau colaborând cu perfidie, prin care suntem invitați a trece, la capătul căruia ne așteaptă o surpriză: detenta unei suite grafice cu subiecte marine. Prin înlăturarea maselor tenebros-monstruoase, cât de liber respiră spațiul, cu câtă prospețime dă năvală lumina! Pe patul sumar al unor linii calme și al unor culori proaspete, parcă ușor intimidată de emoție, presimți nupțiile regeneratoare ale elementelor. Lumea se restituie sieși în perspectiva sa măreț inițială.

“Să fie uitarea binefacerea ce vrea să corupă istoria?” se întreba Valéry. Vorbă mai potrivită pentru epoca noastră nici n-ar putea exista.

Uitarea: ironia memoriei.

“Între bârfitori și răufăcători nu e o altă diferență decât ocazia” (Quintilianus).

Melancolia tuturor întrebărilor fără

răspuns. Și nu e oare lumea ticsită până la refuz de ele?

Caracterul, cinstea, buna calitate morală sunt concepte îndeobște considerate sub specia seriozității. De câte ori însă ele se prezintă vesele, jucăușe, aparent copilăroase (până și sfinții se jucau!), în timp ce seriozitatea ostentativă se lasă nu o dată manipulată de diverși ipocriți, se prostituează?

Minciuna: fantezia în stare de tendință.

Orice amintire e o autodistrugere.

“Nu se poate construi nimic fără negație. Îți dai seama de tine într-o autoconștiință perfectă, când elimini și umbrești tot ce-ți este exterior” (Cioran). N-ar fi exagerat, prin urmare, a socoti personalitatea drept un rod al negației.

Ia aminte: nici o speranță nu ia naștere decât din golul deznădejdiei ce-o orientează stigmatizând-o.

Dacă răzburarea e iluzorie, așa cum consideră Simone Weil, nu e astfel orice pedeapsă? Căci ce e altceva pedeapsa decât o răzburare cu dichis justițiar?

Pedeapsa are o latură tulburătoare: reprezintă inevitabil un compromis între cel ce o suportă și lume.

Oricum, pedeapsa, orice pedeapsă e supraindividuală, reverberând asupra întregii lumi: „un remediu întotdeauna, dacă nu pentru individ, cel puțin pentru univers” (V.I. Ghika).

Pedeapsa văzută în perspectiva unei unități cosmice: o revoltă a nedreptății împotriva ei însăși.

Orice pedeapsă poartă amprenta demonică a conflictului dintre creatură și Creator. Reflectând în chip obiectiv nedreptatea, justiția nu e nici ea inocentă.

Să fie pedeapsa o față mântuită a urii? Dar poate fi ura mântuită vreodată?

Pedeapsa: modalitatea cea mai crudă a restabilirii armoniei în universul moral.

Pedeapsa: o demonie de care nu scapă nici sfinții.

Niciodată pedeapsa nu poate fi integral justificată, dacă temeiul său, justiția, rămâne un concept imprecis, „cuvânt de care nu trebuie să vă lăsați amăgiți: intră în diferite raporturi și poate fi explicat în diferite maniere” (Goethe).

maria-ana iupan

Nu pot spune "I-am pierdut", ci doar "m-am pierdut" cu tata în pragul dintre prima și a doua Zi de Paști. Literele albe. **Spiridon Iordache**, pe pânza îndoliată, m-au desfăcut din conștiința paradisiacă. Acea care fusesem, din zorii memoriei până în prima noapte a lui mai, nu avusesem, în ciuda trecerii anilor, sentimentul că mă schimbam în vreun fel. Cunoscusem, mai ales în ultimii ani, un sentiment de fericire deplină, de care mă temeam, căci știam că oamenilor nu le este dată. Teama a luat chip și l-am cunoscut: ieșim din paradis când intră moartea, răpindu-ne părinții.

Moartea a venit perfid și laș, strecurându-se în vise și înscenând măști alegorice al căror sens l-am înțeles prea târziu. Soțul meu ne visează miri, dar, în locul tatălui meu, care

cerneală proaspătă

oficiase căsătoria, e o coroană funerară. Eu văd în vis capătul dinspre păduri al satului: de o parte drumului, eu și soțul meu străbatem camerele identice ale unui edificiu grandios, în vreme ce, de cealaltă parte, o casă albă, așezată pe o pajiște de un verde strălucitor, se prăbușește și se readună într-o construcție de forma și dimensiunile unui cavou. Nu dau importanță visului, căci casa din acel loc fusese într-adevăr demolată, iar descendenții proprietarului alungați prin mecanismul implacabil și nu totdeauna echitabil al legii. Cel care o construise însă, un talentat meșter tâmplar, sculptase stâlpii casei noastre, bibliotecile în perete și... leagănul meu.

Într-o pășune a raiului m-a așezat tata în lume. Stăm acum, cinci oameni, fără nici un gând care să ne umbrească fericirea, în dimineața primei Zile de Paști, în imensa grădină ce ne desparte de vecini și de pădure, printre merii înfloriți. Tata insistă, cu aceeași vigoare cu care a ținut în ajun să meargă la biserică, să vadă scurtele înregistrări, cu aparatul de fotografiat digital al fiicei mele, a Învierii pe care a slujit-o în cea mai mare parte, alături de noul paroh. Sus avem toți inimile, cum îndeamnă pe minusculul ecran, în vreme ce crucea argintie pe care o ridică lucește brusc în lumina lumânărilor, ca și cum ar arunca un fulger. "Deschideți ușile, să intre Împăratul Slavei", spune, iar ușile se deschid și înaintăm toți, în urma lui, către lumină.

E după-amiază. Tata pare mai abstras dintre noi decât în ajun, când toată energia părea să-i fie concentrată asupra slujbei de Paști, de dragul căreia se preoțise. Zâmbește, dintr-o lume ceva mai detașată, dar senină, când spunem ceva hazliu, fără să comenteze. Preferă

Tatăl meu

să citească dintr-o publicație a Episcopiei buzoiene, "Glasul adevărului". Citesc acum pe urmele lui: *Întăriți duhovnicește, după o săptămână plină de rugăciuni, pornim către drumul Golgotei și spre mormântul Învierii, cu mai multă nădejde că Dumnezeu ne va învrednici de această aleasă bucurie.*

"Ocuțu nu se simte bine", o aud pe fiica mea și, cu trupul dureros al primului somn, mă grăbesc spre camera lui. Respirația are un huriu ciudat, iar mâinile și pieptul sunt reci. În panica mea irațională întreb, de ce așa reci?, frecându-i mâinile să le încălzesc. Cheamă Salvarea, îi strig mamei, și văd pe fața tatălui meu un zâmbet de nedescris, ca al Sfântului Toma, de Murillo. A înțeles, spre deosebire de mine, că e sfârșitul. Vede groaza din ochii mei și nu vrea să-mi prelungească mie agonie. Refuză targa și, cu plămâni invadați de sânge, coboară lungul drum pietruit până la poartă, pentru a ne da curaj că nu e nimic grav. Cu moartea pe moarte călcând... Se întinde pe targă, își încrucișează mâinile pe piept și închide ochii, fără teamă și fără reproș.

Cu câteva luni în urmă, glicemia ridicată îi dădea uneori stări de imponderabilitate psihică, fixându-l în prezent. În ultimele luni, glicemia se normalizase și-și redobândise întreaga vigoare a minții și caracterul puternic pe care i le știusem dintotdeauna. În schema divină, a-ți trăi conștient moartea e o condiție a salvării, dar, dacă aceasta e doar o ficțiune dantescă, luciditatea e parte a sadismului imbecil al lucrurilor. De ce să onorăm absurdul făcându-i loc în spiritul nostru infinit și rațional? Cu câțiva ani în urmă mă aflasem cu el lângă patul buncii în agonie, ale cărei picioare se albăstriseră din cauza capilarelor sparte. Bunica se temea să nu cumva să aibă cancer... Patosul ființei umane este de-o așa natură încât Dumnezeu, dacă există, îi este îndatorat Omului până peste cap. Dacă nu există, patosul e absolut.

Mașina noastră înaintea în urma Salvării fără medic pe șoseaua pietruită a Spitalului din Vintilă Vodă. Un Spital clădit pe o Golgotă. Doctorul care l-a întemeiat pe principii moderne, Octavian Marinescu, ajunsese în acest colț de lume, deoarece fusese colegul de clasă al prințului Mihai. Dar nu contează locul, ci omul. În scurt timp, în spitalul de provincie se efectuau intervenții chirurgicale complicate. Vina de a se fi aflat întâmplător în apropierea repudiatului suveran atârna însă mai greu în balanță pentru regimul inchișitorial. Doctorul Marinescu este arestat, pe baza mărturiilor false ale unui confrate invidios, și eliberat după un an, deoarece refuză, cu o incredibilă tărie de caracter, să recunoască imaginările delictive. Tortura îl lăsase surd, însă, iar, de revenit la spital, nici vorbă.

În sala de "Reanimare bărbați" nu există nici un fel de aparatură medicală. Cu groază, necrezându-mi ochilor, văd o femeie în alb ținându-i lumânarea tatălui meu, care își trage greu suflarea. Cer disperată să se aducă un tub cu oxigen. O doctoriță tânără, blondă, care oficiază în locul doctorului Marinescu, își face apariția și pare agasată de refuzul meu de a pierde o ființă mai dragă decât mine însămi. Ca să-mi facă hatârul, aduce un defibrilator. Fața

și trupul tatălui meu se contractă într-un ultim spasm. *O, ăsta-i drumul spre nebunie... (Regele Lear).*

Mi-a rămas în minte o fotografie dintr-un ziar, din vremea copilăriei, în care un fanatic îi înfigea un pumnal în inimă unui șef de stat asiatic, deoarece tatăl meu comentase îngrozit spasmul de pe figura victimei, surprinsă de un fotograf cinic, făcându-și meseria. Surse medicale îmi spun că, atunci când se sparg capilarele din plămâni, nu există remediu, nicăieri. Dar cele petrecute la spital în acea noapte mă fac totuși să mă gândesc la lumea dislocată a lui Hamlet, cu tați-unchi și mame-mătuși... Sau doctori-farmacisti și sanitari-ciocli. Căci nici un doctor în îngrijirea căruia s-a aflat tata în vremea din urmă nu ne-a atras atenția, odată cu prescrierea medicației, asupra efectului diabetului asupra altor organe, a riscului efortului, mai ales respirator. Așa cum obișnuia admirabilul nostru doctor Mihai Georgescu, de la Spitalul Cantacuzino, care pronunța diagnosticul mai înainte ca analizele să-l confirme, care ne învăța inclusiv cum să gătim. El, discipolul profesorului Hațeganu - o altă victimă a unui proces cu martori falși, o altă școală medicală prăbușită.

Ne-am întors acasă. Tata e acum în camera mea, mai aproape de intrare. Eu sunt în camera lui, unde, cu nici o jumătate de ceas în urmă, vorbeam cu el. Deschid geamul ferestrei zăbrele, vechi de un secol, rămasă de la casa de bani a moșierului Doloiu, care a avut cândva în arenda vieții acest loc de lume. Trebuie să fie în jur de două, căci în aerul tare al nopții străbate cântecul strident al cocoșilor. Se spune că limba lui Dumnezeu e limba păsărilor, pe care Adam și Eva o înțelegeau. Dar eu nu înțeleg cum te poți prăbuși din rai în iad în câteva ceasuri. După încă o oră de stupoare, hohotul meu răspunde cântecului de cocoș.

Curentul descide ușa de la intrare. Ridic privirea, de pe patul din camera mamei, și-mi văd chipul în oglinda ovală din camera unde e tata. *Așa-i sfârșitul fâgăduit?! Ori numai oglin-direa grozăviei? (Regele Lear).* Se cheamă că am rămas singură sau că sunt bântuită, ca Hamlet? Port în mine acum un mormânt sau o nouă energie, o moștenire de gând și cuvinte, ale tatălui? Nu era prezent în mintea mea permanent, ca acum. Fusesem gata să înstrăinez casa și livada cât un domeniu pentru o stațiune de munte, mai accesibilă civilizației. Acum, după ce tata ne-a spus, chiar în ziua precedentă, cât înseamnă pentru el, au devenit sacre și pentru mine, iar parii înfipti într-un colț stâncos, de un vecin care ne-a cerut să se extindă ca parte a costului cavoului pe care l-a construit, îi simt înfipti și-n inima mea.

Eu și soțul meu suntem împietriți în fața morții: *mysterium tremendum*. Pentru mama, deși doborâtă de durere, moartea e *mysteria*: o sumă de ritualuri, de ceremonii, de obiecte și gesturi. Bani obținuți din vânzarea celor douăzeci de hectare de pădure ce ne-au revenit, dintre cele două sute ale bunicului, sunt investiți în cavoul luxos, în scriul a cărui eleganță barocă pune în umbră simplitatea scriului papei și simplitatea de o viață a tatei,

parastasele pentru întreaga comunitate. Mă bucur că a găsit o formă de convertire a suferinței.

Simt prin brocatul odăjdiiilor răceala marmoreală a umărului tatei, în vreme ce oamenii se perindă sărutându-i crucea de pe piept. Explozia interioară a sângelui i-a întins trăsăturile feței: arată din nou tânăr. Trupul a crescut în volum, iar veșmintele azurii par ale unui statui întinse pe un sarcofag. Ascult slujba celei de a treia Zi de Paști, în vreme ce lumina pătrunde prin vitralii și în altarul deschis, iar parfumul puzderiei de flori îmi accentuează sfârșeala. Dresura estetică nu atenuează suferința, ci o rafinează.

Cea mai mare suferință este emanația unui cuvânt-sentiment: **niciodată**. Să cobori în Gara Buzău, unde tata nu mai așteaptă pe peron, iar mașina nu mai este în parcare. Să nu mai ai, deci, unde veni. Am scris primul meu eseu pentru seminarul de referate al domnișoarei Bottea, asistenta domnului Levițchi, despre *Regele Lear*. Cu prezumțiozitate juvenilă și seninătate neștiinței de moarte, vorbeam de un traiect sublim al regelui, care se eliberează treptat de trupul pieritor, nevrednic: "Rogu-te, desfă-mi acest bumb!". Cuvântul repetat de patru ori de către rege, cu fiica sa moartă în brațe, îmi părea însă opac precum fața Sfinxului. Acum cred că Shakespeare a vrut să spună că "niciodată" e un cuvânt prea lung pentru muritori.

Unul din cei treisprezece preoți ai soborului, mai apropiat familiei, îmi atrage atenția că lumea va comenta absența soțului meu de lângă catafalc. Slăbit și bolnav, acesta mi se alătură, dar motivul ce l-a ținut departe se dovedește fără sens. Căci toată biserica, mai plină decât în urmă cu două nopți, la Înviere, și care răsuna cândva de cântarea omofonă ce acoperea strana dascălului și încânta străinii în trecere, este acum un cor de suspine. Le sunt recunoscătoare.

Înaintăm în urma carului acoperit în întregime de coroane, eu și soțul meu, urmași de mașina în care sunt fiica noastră și prietenul ei. Dansul macabru al generațiilor...

Cu pomii în floare, Săruleștiul arată ca unul din locurile cele mai dăruite de Dumnezeu, unde moartea nu ar trebui să aibă loc. Așa trebuie să-i fi apărut tatălui meu, când a ales acest sat uitat de lume pentru a se hirotonisi. Bunicul îl asigurase pe episcopul Buzăului, care se mira că un strălucit absolvent al Universității "Cuza Vodă" din Iași se stabilește într-o parohie de mână a treia, că tânărul cuplu nu avea nevoie de veniturile parohiei. Deținea cea mai mare avere de pe Valea Slănicului și dorea cu fermitate ca tatăl meu să fie preot unde el fusese douăzeci și patru de ani primar. După câțiva ani, pădurea intra în patrimoniul statului, din fericire, spre deosebire de terenurile arabile ce depășeau o sută de hectare, fără anexa deportării. Salariul de învățătoare al mamei nu-i mai ajungea decât pentru... dropsuri. Relieful accidentat al ținutului, cu altitudinea Sinaiei-oraș și Munții Vrancei la orizont, care îi salvase pe bunici de la deportare, i-a salvat pe părinții mei de la colectivizare. Hectarul din jurul casei a devenit o livadă de meri și lăcașul unei uriașe stupine. Mi-l amintesc pe tatăl meu adunând fructe, în genunchi, muncind tot timpul. Când te vei odihni? l-am întrebat odată. În mormânt, tată. Pentru a compensa ostracizarea într-o societate care mă informase, prin glasul învățătoarei, din prima zi de școală, că nu voi deveni ce-mi doresc, deoarece tatăl meu e preot, mă răsfăța

monstruos. Persecuția creează o solidaritate specială în interiorul unei familii. Pentru mine și pentru mama, era capabil de orice sacrificiu. Fără voi, scrie undeva, viața nu ar avea nici un sens, nici o chemare. Uneori depășea măsura. Mi-amintesc că odată am lovit cu bastonul lui o servitoare, căci bunicii ținuseră se le angajeze una, deși abia aveau ce mânca. Când Anica i s-a plâns, tata i-a răspuns senin: *Tu de ce i-ai trezit motanul?* Ideea mea de paradis este această iubire fără limite, necondiționată.

Era legat sufletește de acel loc: Și aici trăiesc oameni, spunea, și am de învățat chiar și de la un om simplu. Spunea că fericirea nu este un inventar de bunuri, ci o taină. Avea ceea ce numea "taina mulțumirii" și am avut-o și eu, cât timp l-am avut pe el. Nu am cunoscut un om mai înțelept, înțelegând prin aceasta că se ridica deasupra mizeriilor mărunte și vedea mai departe decât majoritatea oamenilor. Răbdare, ne spunea nouă, care îl ascultam sceptici, totul se va sfârși mai devreme decât credeți, căci ordinea contra naturii nu poate dura, Germania nu va fi despărțită la infinit... Era demn, dar nu înfrunța prostia instituționalizată. Pe cine dai dumneata în judecată, îl întreba pe tatăl lui care acționase în instanță colectivul, deoarece îi luase casa. Statul socialist? Te vor ridica într-o noapte și nu vom mai ști de dumneata. Ceea ce s-a și întâmplat. Nu întărâta căminii, îi spunea soțului meu "disident", care nu ar mai fi publicat o silabă (ca și mine, de altfel), dacă nu se schimbau vremurile. Mi-a dezvăluit puterea cea adevărată, care este invulnerabilitatea: Învață să fii stăpână pe tine! M-a învățat să nu-mi mandatez judecata. Consultându-l cum să procedez în privința frustrărilor ce continuau să se țină lanț și în epoca post(?)comunistă, mi-a răspuns:

"Nu știi, tată, unde am trăit, eu am făcut legea". Nu a invidiat pe nimeni și a ajutat pe oricine i-a bătut la ușă, chiar contra propriilor interese. Nici nu-i trecea prin minte să se coboare la nivelul unor minți bicisnice pentru a se răzbuna. Mi s-a povestit cum a strâns bani pentru a acoperi daunele și a salva familia unui activist de partid arestat, care anterior îmi amenințase mama că o va face să umble desculță și să lucreze pe batoză...

Si totuși credea într-o formă de răzbunare, și acum aflu că tatăl meu m-a așezat într-un scenariu hamletian. "Fiica noastră ne-a răzbunat", îi spunea mamei. Pentru ce a trebuit să-i răzbune fiica, absolvind trei școli cu zece, câștigându-și un nume? Pentru exproprierea a trei familii: cei patru bunici și părinții mei. Pentru anii de închisoare ai bunicului, în urma unui proces cu martori falși. Iudele au declarat că bunicul plănuia nici mai mult, nici mai puțin decât "subminarea ordinii de stat". Pe dosar s-a scris "de exemplu". Să nu mai protesteze și alții, când sunt lăsați pe drumuri. Pentru groaza de a-și vedea tatăl în lanțuri, în boxă. A leșinat și a fost afectat psihic ani de zile. Pentru că fugea de acasă ori de câte ori oprea o mașină la poartă, temându-se să nu fie arestat, asemenea tuturor celor care știuseră de și nu denunțaseră un agent sanitar cu naive planuri de rezistență.

Corectez cu Irina teze de licență despre care remarcă și ea că sunt dezolant de primitive în conținut și exprimare. Oare acești studenți nu au tați? Am trăit, îi spun, ca să mă întorc acasă și să le spun părinților: am luat zece la istorie, matematică... Ca să le telefonez că mi-a apărut o carte, o cronică... Acum trebuie să mă reinventez. Dar de unde forța?

Este iarăși Duminică și suferința e insuportabilă. Doamne, dă-mi un semn, trimite sufletului meu ploaie. Este ora două, am aprins

lumânarea și mă îndrept către fereastră. O ploaie ușoară se stârnește, o perdea de stropi mărunți și calzi, ca niște lacrimi. După cinci minute se oprește. Rămân trează și ascult zgomotele dispozitivelor înlăturate din Piața Constituției după saturnalica Săptămână a Berii. Nu mai cade nici un strop.

Al doilea vis, simetric, de cealaltă parte a faliei. Sunt în fața casei unde, în copilărie, zăceau nisipul și materialele de construcție ale casei ridicate în grabă, după ce părinții mei fuseseră dați afară din Casa Parohială. Tata este alături de mine, mai curând ca o siluetă decât un trup. Pe locul încercuit de vecin se află o casă, dar aparține vecinului de cealaltă parte, care ne îngrijește proprietatea în lipsa noastră. Casa celui care construie pentru viață se transformase în cavou. Locul celui care

cerneală proaspătă

construie pentru moarte ne revenea iarăși nouă, pentru viațuire, pentru creșterea aceluși loc, unde tata avea să fie în continuare în inima și în mintea noastră.

Nu poți ieși din iad decât pe poarta prin care ai intrat. Nici un părinte nu se consolează de pierderea unui copil deoarece mai are alții. Nici un copil nu se consolează de pierderea tatei pentru că are mamă. De moarte nu te poți consola decât dacă nu este sfârșitul. Glasul tatei m-ajunge din trecut și mă ridică din iad în purgatoriul suferinței. Transformă un text pe care l-am interpretat și predat în adevăr al vieții. Căci, dacă m-aș lăsa doborâtă, ar fi ca și cum tatăl meu și dorințele lui nu ar fi vii pentru mine. Am simțit toată cruzimea temnicierului morții, ca Hamlet, dar pornesc mai departe, ca Horațiu. Pentru a spune povestea tatei, pentru a-mi împlini destinul. Dacă nu pentru laurii bucuriei pe care să-i împart cu el, atunci pentru crucea datoriei.

Revenim, fără tata, în casa noastră. Mama îmi arată o fotografie pentru prima oară, găsită întâmplător: tata la prima înmormântare. Atunci nu eram eu. Acum nu este el. În intervalul cât am fost împreună în lume, mi-a zidit trupul și mi-a sădit în inimă literele spiritului care nu mor. Astăzi, când am tălmăcit astfel al doilea vis, este Duminica Tutoilor Sfinților. Aud clopotele și vreau să cred că există, în afara sufletului individual, un Suflet mai cuprinzător, ca palatul din primul vis, care ne conține pe toți într-o matrice. Biofizicienii îi spun "suflet informațional". Emerson îi spunea "oversoul", iar Shelley "epipsychidion". Noi, creștinii, îi spunem: Tatăl Nostru.

Prințesa Cantemir

(Portret de epocă și corespondență inedită)

Așa este denumit volumul despre care semnalăm, în nr. 2 al "Luceafărului" pe a.c., că se află în pregătire la Iași și pe care, în virtutea nu numai a preocupărilor în speță, îl așteptăm cu un imens interes. Volumul, publicat în Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza" din Iași și lansat la Târgul de carte Bookarest 2005, este îngrijit de Leonte Ivanov, cunoscut cercetător în sfera literelor și cadru didactic universitar, autor al unei recente cărți de imagologie - **Imagina rusalului și a Rusiei în literatura română (1840-1948)**, apreciată pentru rigoarea științifică și ținuta elevată a stilului.

Meritul volumului **Prințesa Cantemir (Portret de epocă și corespondență inedită)** - ce a presupus o scrupuloasă cercetare textologică, un travaliu informațional exemplar și iscusință în arta traducerii - este punerea în circulație în spațiul nostru a unor surse "de primă mână", de certă valoare istorico-literară (și nu numai), necunoscute la noi, privind destinul dramatic și enigmatic al prințesei Maria Cantemir, fiica cea mare a lui Dimitrie Cantemir.

Această ediție este de un neîndoios interes, atât pentru specialiștii în domeniu, cât și pentru împătimitii de carte bună în general. Ea ne oferă două izvoare de date importante și de "amănunt" esențiale despre soarta tulburătoare a existenței unei figuri feminine, nelipsită și de o anumită aură de mister, ce și-a asumat total menirea de ocrotitoare în viața familiei Cantemireștilor (dar mai ales în cea a fratelui Antioh), fiind și o prezență deloc de neglijată în epocă în anturajul curții imperiale rusești.

O bună parte a cărții ocupă studiul monografic **Prințesa Maria Cantemir** al lui Leonid Nikolaevici Maikov, publicat în câteva numere pe anul 1897 ale prestigioasei reviste "Russkaia starina", fiind prima și unica scriere științifică de amploare cu privire la acest destin singular. Lucrarea, aparținând unuia dintre reprezentanții elitei intelighenței ruse din secolul al XIX-lea (specialist în istoria literară, bibliograf, etnolog, membru al Academiei de Științe), a fost întocmită pe baza unei bogate și cuprinzătoare documentări din toate sursele posibile ale vremii: scrisori, jurnale, însemnări, memorii, mărturii, multiple materiale din arhivele Ministerului de Justiție, a Ministerului de Externe, documente din patrimoniul Arhivei de Stat ș.a. La aparatul critic, înzestrat cu numeroase trimiteri ale autorului, se adaugă un număr considerabil de note explicative aparținând traducătorilor români. În această monografie, alcătuită din patru părți, este prezentată pas

cu pas traiectoria existențială a Mariei Cantemir pe fundalul istoric al timpului, în ambianța raporturilor din cadrul familiei Cantemireștilor și, mai ales, prin evocarea detaliată a relației de caldă afecțiune și grija tutelară reciprocă dintre Maria și Antioh. Latura ce dă substanță, culoare și atractivitate expozeului lui L.N. Maikov constă în citirile multiplelor extrase de corespondență sau de alte materiale din fondurile arhivistice.

Prin multitudinea de fapte, mărturii și documente ale vremii, savantul rus schițează un strălucit portret al Mariei Cantemir, insistând mai ales asupra profilului intelectual al personalității sale. Sunt relevate înzestrarea "cu talent și inteligență", că "îi plăcea în mod deosebit să citească și se pricepea la cărți", că "lecturile ei preferate erau dintre cele mai serioase, Sfânta Scriptură, Viețile Sfinților, compoziții pe teme istorice și științifice în general, dar și operele beletristice antice și moderne", că știa "elina, italiana, latina... încât citea liber în oricare dintre ele", că "stăpâna limba rusă destul de bine, dacă e să judecăm după proverbele rusești, strecurate în epistolele către fratele mai mic sau după foarte frumoasele scrisori trimise lui Biron (atotputernicul favorit al împărătesei Anna Ioannovna - G.B.) și altor persoane", cunoscând "la perfecție arta exprimării în scris", că epistolele ei "se remarcă prin chibzuință și structura armonioasă", că "știe să găsească ușor expresia potrivită, să descrie o întâmplare, să redea vorbirea unei persoane sau o conversație, să citeze din Scriptură sau din folclor", că "avea și cunoștințe de matematică, știa să deseneze și, după cum lesne ne putem închipui, făcea și muzică", că "prin educația pe care o primise, prin puterea de judecată a minții, ocupa o poziție de frunte printre doamnele din Rusia vremii respective".

"Istoria Cantemirilor - scria George Călinescu - are un aspect aventuros". Numele Mariei Cantemir a fost legat un moment de inima marelui reformator al Rusiei moderne, Petru cel Mare. Savantul rus prezintă episodul respectiv așa cum l-a perceput la timpul său.

"Postul domn (Dimitrie Cantemir - n.n.) nutrea speranța că pasiunea țarului față de prințesă ar fi putut duce la desfacerea căsătoriei cu Ecaterina și la un nou mariaj, care să-l lege pe țar de vlăstarul cezarilor Bizanțului. În primăvara lui 1722, s-a aflat că prințesa este însărcinată; dacă ar fi dat naștere unui băiat.. S-a întâmplat ceva pregătit cu mult timp înainte. Maria a avortat și se spune nu fără ajutorul lui Polikala, care era și medicul Curții; măsurile acestuia pentru a grăbi nașterea s-au luat la îndemnul lui P.A. Tolstoi, prietenul lui Dimitrie Cantemir.

P.A. Tolstoi nu juca pentru întâia oară un rol dublu: în timp ce facilita apropierea prințesei de Petru, a căutat să-i facă pe plac și Ecaterinei. Sărmana Maria a fost victima lui, o jucărie fragilă în mâinile aprige ale acestuia. Soția lui Petru era acum liniștită.."

Nu este greu de presupus că studiul monografic **Prințesa Maria Cantemir** al lui L.N. Maikov, cât și culegerea ce-i aparține - **Materiale pentru biografia pr. A.D. Cantemir** (apărută postum în 1903) - s-au numărat printre principalele surse documentare de inspirație întru conceperea unor asemenea opere din ultima perioadă, precum romanul **Fapta de eroism a lui Antioh Cantemir** (1988) de A.V. Zapadov, a piesei **Maria Cantemir** (2003) de Ion Druță sau fascinantul capitol final (**Ultima iubire**) din romanul **Serile cu Petru cel Mare** (2003) al lui Daniil Grașin.

În virtutea celebrității pe plan european a Cantemireștilor, mai cu seamă a lui Dimitrie și a fiului său Antioh, nu putea să nu fi fost receptat într-un fel și în spațiul cultural românesc ecoul privind destinul ieșit din comun al prințesei Maria Cantemir. Nu avem cunoștință de vreo lucrare de cercetare în acest sens de la noi. Însă domeniul beletristicii de popularizare a timpurilor apuse n-a ocolit acest incitant subiect. În 1933, Constantin Gane (1885-1962), istoric și romancier, autor de istorie romanțată, publică primul volum din **Trecute vieți de doamne și domnițe**, în care este cuprins și un capitol consacrat **Familiei lui Dimitrie Cantemir** și unde locul central îl deține prințesa Maria. "Domnul C. Gane - scria Nicolae Iorga în prefața cărții - cunoaște perfect baza documentară a icoanelor pe care cu meșteșug literar înfățișează publicului capabil de a ceti, în acest vârtej de nebulie și de înșelăciune, literatură bună. Talentul său învie figuri cari nu meritau să fie uitate". În 1939, apare romanul **Maria Cantemir**, semnat de profesoara și publicista Lucia Borș, care - fructificând datele existente la noi în acea vreme - prezintă personajul principal în contextul larg al epocii și al ambianței existențiale a familiei Cantemireștilor în întregul ei.

Partea inedită, spectaculară și de o neprețuită valoare, după opinia noastră, a ediției îngrijite de Leonte Ivanov, este publicarea pentru prima dată în limba română a unui strălucit florilegiu epistolar, alcătuit din 33 de scrisori, conținând aproape în întregime corespondența dintre Antioh și Maria Cantemir (20 de scrisori aparțin lui Antioh, 12 - Mariei, una - lui Constantin, fratele celor doi). Extrem de

utile sunt notele lămuritoare (cu privire la unele expresii, nume, întâmplări, aluzii din textul epistolar) ce însoțesc fiecare scrisoare în parte. Epistolele în original au fost redactate la timpul lor în limbile italiană, neogreacă, franceză și rusă. Ele au fost reproduse pentru noi, fiind selectat doar schimbul epistolar dintre Maria și Antioh Cantemir, din ampla lucrare a lui Ivan Ivanovici Șimko, **Noi date cu privire la biografia prințului Antioh Dmitrievici Cantemir și a rudelor sale apropiate**, găzduită de publicația "Jurnal narodnogo prosveteniia", în numerele pe aprilie și iunie 1891.

Prezenta ediție românească, așa cum menționează alcătuitoarea ei, nu epuizează întregul fond epistolar al celor doi frați, risipit prin arhivele Moscovei și ale Petersburgului. El nu este încă valorificat integral nici de partea rusă. Dar și ceea ce avem în momentul de față din corespondența dintre Maria și Antioh Cantemir ilustrează o revelatoare mărturie pentru cunoașterea trăirilor, gândurilor și sentimentelor împărtășite de cei doi descendenți ai lui Dimitrie Cantemir, scoțând mai viu în lumină și întregind atât portretele lor, cât și atmosfera și spiritul epocii în care au trăit.

Însemnările Mariei Cantemir transmit, laconic și descoperitor aluziv ("Deșteptul înțelege și dintr-o jumătate de cuvânt" - nota ea într-o scrisoare), frânturi de imagini ale moravurilor lumii rusești din acea frământată perioadă, ele având și menirea să potolească poeziei ambasadorului de țară, după care tânjea. "Dacă e să spun adevărul - îi scria Antioh din Paris surorii sale - îmi doresc din tot sufletul să mă întorc în țară". Sau într-o altă scrisoare: "La drept vorbind, viața unui ambasador e și cea mai plăcută din câte pot fi duse, de aceea nici n-aș dori să renunț la ea, dacă n-ar exista năzuința de-a mă vedea cu dv. și cu frații..." În tot ce întreprindea, în felul comportamentului său în orice împrejurare, în modul cum se exprima în scris în epistolele sale, transparent convingător integritatea și nobletea caracterului său. "Ar fi cu totul neplăcut - comunica el - să cer acum permisiunea de a-mi părăsi slujba: ar însemna că sunt nerecunoscător și lacom de câștig, două vicii de care mă feresc ca de ciumă".

Antioh își îndeplinea cu devotament misiunea de trimis al Rusiei. Clipele de răgaz le dedica preocupărilor sale literare, lecturii, meditațiilor, discuțiilor plăcute în anturajul prietenilor, diverselor întâlniri, dintre care nu toate și întotdeauna agreeabile. El îi mărturisea Mariei: "Știți și singură cât de mult mă plictisește jocul de cărți, pe lângă aceasta sunt în continuare urmărit de nenoroc și nu câștig niciodată. Și totuși, sunt nevoit să merg; și apoi, câte alte lucruri pe lume nu suntem nevoiți să le facem împotriva voinței! Vă asigur că, printre asemenea lucruri, aș include și slujba de ambasador, fără să țin seama de toate laturile ei avantajoase și de toate onorurile".

Din 1736, fiind încă ambasador la Londra, Antioh vizitează pentru prima dată Parisul, ce nu i-a produs o bună impresie și pe care a împărtășit-o Mariei într-o scrisoare. "Mă miră faptul - îi răspundea prințesa fratelui - că orașul nu v-a plăcut; oare nu se explică aceasta prin faptul că francezii nu fac altceva decât să joace cărți? Nu v-aș sfătui să le urmați exemplul. Mai bine luați în mână o carte; îi laud pe englezi pentru plăcerea lor pentru lectură.

La noi, în schimb, nu e nici una, nici alta". Pentru prințesa Maria, corespondența cu fratele ei mai mic Antioh era se pare singura latură luminoasă după 1732, din momentul plecării poetului din țară. "Mă întristează doar gândul - îi scria în 1733 lui Antioh - că va trebui să trăiesc de una singură, lipsită de prezența dv., câtă vreme vă iubesc atât de mult". Și tot așa și în alte epistole ale ei. "Duc o viață tihnită și singuratică" - îi comunica în 1736. Celibatară, fidelă doar restabilirii armoniei între frați, dezbrățată în privința moștenirii părintești, pe ea o bătea gândul să ia calea monahală, oprită fiind hotărât doar de intervenția epistolară a lui Antioh. "Vă rog stăruitor să nu-mi pomeniți de mănăstire - îi scria el - îi disprețuiesc prea mult pe purtătorii de rasă pentru ca să intrați într-un asemenea cin josnic, iar dacă împotriva voinței mele veți face acest lucru, nu vreau să vă mai văd în veci".

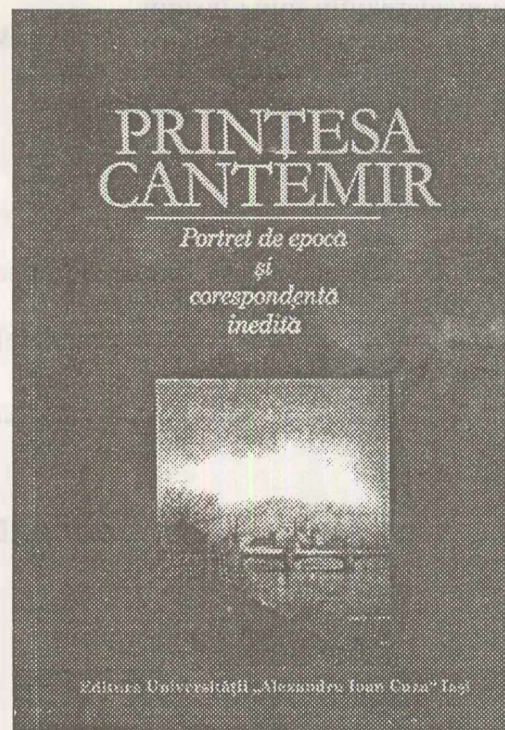
Modernul Antioh respingea vechea Rusie, pe care a și blamat-o încă în prima sa satiră (**Împotriva celor ce hulesc știința**), scrisă la vârsta de 20 de ani. El iubea noua Rusie, cea a lui Petru cel Mare, pe care a slujit-o cu credință în calitate de ambasador al ei în marile capitale europene. În timpul războiului austro-rus-turc (1735-1739), când Rusia recucereste Azovul (pierdut în urma campaniei nereușite din 1711 de pe Prut), reînvie amintirea Moldovei strămoșilor în speranțele urmașilor domnitorului Dimitrie Cantemir. Mai cu seamă prințesa Maria caută să întrețină vie în Antioh această flacără a nădejzilor lor. Cu o profundă emoție i se confesează ea fratelui său în scrisoarea din septembrie 1736: "Cine știe, poate ne va fi dat cândva să ne revedem patria de odinioară și să ne sfârșim în tihnă veacul, fiecare după cum îi este voia. Astfel, dacă dv. vă va fi dat să ajungeți prințul domnitor, va trebui să spuneți adio vieții singuratică de filosof".

În afara faptului că schimbul epistolar dintre cei doi frați constituie un document important prin conținutul dens în idei și informații de epocă, el este interesant totodată și sub aspectul strict literar. Latură ce merită studiată aparte. Respectiva corespondență se încadrează ca formă de expresie în scrierea epistolară specifică veacului luminilor care, printre altele, se caracterizează prin limbajul povățuitor-didacticist. O demonstrează prezența formulărilor de factură etico-aforistică. La Maria, de pildă: "Trufia se observă mai bine decât alte particularități"; "Dea Dumnezeu să aibă și-n suflet ceea ce are pe limbă"; "Cine e dator trebuie să-ți plătească datoria"; "Nu scuipa-n fântână, se poate să bei apă din ea" ș.a. Sau la Antioh: "Cei absenți n-au niciodată dreptate"; "Dumnezeu nu îngăduie nimănui să-și câștige pâinea altfel decât prin sudoarea frunții"; "Lumea-i în așa fel alcătuită, că nicăieri nu poți găsi fericirea deplină"; "Nu există dorință umană pe care să n-o poți învinge, dacă acest lucru necesită rațiune" ș.a.

Volumul publicat de Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza" din Iași este întregit în final cu două studii critice de substanță, aparținând Mariane Vraciu (**Un iatac pentru domniță: Maria Cantemir**) și lui Leonte Ivanov (**Pornind de la scrisori...**). Ele reprezintă comentariul

analitic contemporan concludiv asupra celor puse acum la dispoziția specialiștilor și publicului interesat de un asemenea subiect generos, ce completează cu aspecte semnificative destinele tulburătoare ale celor două personalități care au lăsat vizibile urme în spațiul cultural rusesc și românesc.

Trebuie adăugat că o bună parte din ceea ce a lăsat scris Antioh Cantemir nu este deocamdată cunoscut nici publicului românesc, nici celui rusesc. Timp de 12 ani, cât a fost ambasador la Londra și Paris, el a trimis la Petersburg sute și sute de rapoarte și depeșe cu privire la evenimentele din partea apuseană a Europei. Acest enorm volum de prețioase documente se află, probabil, în fondurile arhivei Ministerului de Externe (și nu numai) din Rusia. Abatele Ottavio Gouasco, prieten apropiat și întâiul biograf al lui Antioh Cantemir, afirma în studiul introductiv la prima ediție tipărită în 1749 la Londra (în limba franceză) a satirelor poetului: "Vreau să vorbesc despre scrisorile

pe care le-a trimis la Curtea Rusiei, în legătură cu treburile și interesele principalelor Curți europene, care sunt toate bine scrise, multe dintre ele adevărate capodopere". Lucrarea abatelui O. Gouasco a fost tradusă în limba română de doctoranda Raluca Rădulescu (redactor la Radio-Cultural București), fiind pregătită pentru tipar.

În ce privește cartea **Prințesa Cantemir (Portret de epocă și corespondență inedită)** - este cert că ea aduce o contribuție remarcabilă la cercetarea istoriei Cantemireștilor în general, dar în mod deosebit la cunoașterea - prin multe date relevante și necunoscute până acum - a destinului singular al prințesei Maria Cantemir și a vieții dramatice a poetului și ilustrului diplomat Antioh Cantemir. Este o carte-document. Terminând lectura ei, rămâi cu impresia că ai citit un tulburător roman.

gheorghe barbă

destine

Era departe ora aceea astrală a laptelui cald
 Stors din faldurile nopții ca un torent de stele
 În care întâmpinam zorii iminenți
 Și prefacerea noii zile.
 Somnul meu suferea un croșeu febril
 În care sistemul meu imun răpus de fantomaticii călăreți
 Ai apocalipsei viselor
 Nu mai prididea să filtreze umorile nefaste.
 Irumpeau în trombă pe culoarele neocortexului,
 Se amestecau amintiri și dorințe reciclate
 Și autobiografii plăsmuite borgesian
 Schimbându-mă într-o caricatură tristă
 A preslăvitului ego.
 Suma tuturor deșertăciunilor, de care mă ferisem
 Ca de râie, supura printre gratiile somnului -
 Aveam voința de a mă trezi,
 Dar îmi lipseau mijloacele
 (mirifica pilă ascunsă în coșul cu mâncare)
 Și evadarea din mine însumi
 Aducea aminte de filmele lui Hitchcock
 Când păsări mari de pradă
 Se ridicau de pe asfalt în roiuri.

Amintiri

Erai rătăcită, înzăpezito, alături de mine
 În amintirile mele cu veri toride
 Când soarele scăpăra parcă din amnarele
 Unor copii neastâmpărați.

Ochii ți se topeau inexorabil, curgeau
 Amestecați cu rimel negru-tăciune
 Ca într-o acuarelă
 În care îmi înmuiaam genele ca un penel delicat
 - Retușuri -

Te mângâi cu ochii de-acum,
 Pe tine cea de atunci, te scutur de scaieții de lumină,
 Și recompun numele tău
 Din ghețuri, ca din poveste.

Dar vai, e vară perpetuă în amintirile mele,
 Lucire neostoită a voinței mele de atunci
 Și parcă toată vitalitatea aceea mitică
 Se încrustează în tine ca o lamă
 Și îți muncește aprig contururile de aisberg.
 Te-ai vestejit într-o agonie boreală
 (în culori superbe de toamnă).
 Iar amintirile pe care le contemplăm sunt prizonierele
 Emisferei mele stângi
 Născătoare de halucinații.

*Dacă timpul e împărțit aleator între
 Crevasele memoriei mele,
 Atunci de ce pe tine te regălesc în penumbra
 Cornului lui Amon?*

florian huțanu

Buletin de știri
 Ieri.
 Printre cuvinte
 se strecura frigul,
 și-un înger își lăsase aripa
 să curgă iubire.

Azi
 Un tren își fluieră gara
 punând batiste la geamuri
 pentru o despărțire anostă.

Mâine.
 mâine...

Izvoarele umblă
 cu tinerețea veșnică în buzunare

Dincolo de gard
 o căprioară a îngenunchiat
 lângă lacrima
 unui mesteacăn
 căutând cu privirea vânătorul.

Mai aproape de mine
 e noaptea.

Apusul mai licărește-n ape
 plimbând destinul zilei
 din care s-a născut.

Vise resemnate se scurg
 prin rănile copacilor
 căzuți adânc în iarnă.

După aceea
 va fi doar noapte.

La iezerul luminii
 fluturii vin la-nchinăciune
 când mânzul nopții
 mai paște risipa.

Prin vaduri golite de naufragii
 corăbii-nfrunzite adastă.

Pe calendar
 încă o linie.

Oh! bătrâne! Cum plâng
 izvoarele în iarbă
 pe umărul ecoului pierdut
 dintr-o greșeală.

Nesomnul ploii exersează
 lovituri într-o tingire
 legănată de răs.

Doar în clepsidră
 e aproape seară.

V rătăcirile“, roadele lirice ale programului resurecțional-modernist-baconskyan se observă destul de bine și în volumele-i apărute în anii 1954 - 1956, anul 1957 fiind al „saltului calitativ“ în etapa superioară, a „fluxului memoriei“. *Liricizarea jurnalului de călătorie* este un punct forte al programului resurecțional-baconskyan, dinspre geografia poetică planetară a parnasienilor, dar în „spiritul realismului“. Într-un „itinerar bulgar“, frumusețea fecioarelor din Burgas îi dă prilej de meditație asupra unei „eredități“ de ordin geografic, „enigma“ părănd a-și avea obârșiile în calitatea peisajului: „Un stol de păsări s-a topit în mare,/Pe malul verde singur am rămas.../- De ce sunteți așa frumoase oare/Sălcii de mare - fete din Burgas ? // Poate-ați privit prea mult adâncul apei/Și cercul ei verzui și despletit./ Poate smochinii, noaptea, prea aproape./Prea mult și prea frumos au înflorit. // Ori marinari pe ape-ndepărtate/Prea multe leghe v-au purtat în gând./Ori vântul mării când adie, poate/Prea mult în plele-nțârzie jucând...“ (BScr, I, 39). O seară în Munții Bihariei, la Câmpeniul lui Avram Iancu, se tensionează teluric-celest și parcă reînvie atmosfera eroilor din istoria pașoptistă: *Ce frumoase-s nopțile-n Câmpeni! Prin păduri, târziu un tulnic sună,/ Vântul înfioară-n Apuseni/ Frunza-n codrii luminați de lună./ Mai departe-n munte - mai departe/ Focuri ard și încă sus pe cer./ E un aer de ciudată moarte,/ Luna însăși s-a făcut hanger.* („Amintiri din Munții Bihariei“ - BScr, I, 45). Și în celelalte etape ale creației poetice baconskyene (cf. *Fluxul memoriei - Orientul de Aur*, 1957; *Călătorii în Europa și Asia - Septentrion/ Pastel sudic*, 1960; *Corabia lui*

A. E. Baconsky și resurecția poetică de la revista „Steaua“ (III)

ion pachia-tatomirescu

deosebi, în poemul *Lucrări și anotimpuri sau mișcarea de revoluție*, se întâlnesc și memorabile secvențe-pasteluri: *Plâng peste câmp omăturile, plâng,/ Ogorul negru-ncepe să se vadă/ Și ghiocelii se arată-n crâng,/ Ivindu-se din lacrimi de zăpadă./ Grâul de toamnă licărind verzui,/ Cu aburii vibrând peste hotare./ Trezește-n suflet orișicui/ Elanul câmpului, puterea creatoare... („Aripa vântului peste zăpezi“ - BScr, I, 64); ori în tonalități/acente situându-se pe „bisectoarele triunghiului“ Pillat - Fundoianu - Maniu: *Ținuturile primăverii pier./ Miresmele de tei pe câmp se scuturară./ Întâiul fulger izbucnit pe cer/ Cu litere de flăcări scrie: Vară!/(...)/Cu ochi albaștri te privește inul,/ Și-n frunze de cartofi sunt albe flori./ Cosit în brazde se zvântează fânul/ Prin care greieri cântă uneori.* („Ținuturile primăverii pier“ - BScr, I, 67 sq.); *Lovește toamna-n scutul ei de-aramă./ Coșuri cu struguri se zăresc pe umeri,/ Cu neputință toate să le numeri./ Aici e Otonel, aici Fetească,/ Și Grasă de Cotnari, și Crâmpoșie.../ Ca să gustăm licoarea lor cerească./ Soarele-a strâns întreaga lui țârie.* („Omul și visteriile toamnei“ - BScr, I, 71); etc. Mircea Martin ne încredințează că la A. E. Baconsky, „... abordarea pastelului - tipar necanonic - devine o paradoxală soluție de emancipare imaginativă“ (MarEx, XV), adică resurecțional-poetică.*

Etapa „fluxului memoriei“ (1957 - 1959/1964). Această etapă a creației poetice baconskyene se deschide prin cele două volume publicate în 1957 și se încheie cu volumul-antologie din 1964. Într-un *Cuvânt înainte* de Mihail Petroveanu, la antologia din 1964, publicată de A. E. Baconsky, sub titlul *Versuri*, în colecția „Cele mai frumoase poezii“ a Editurii Tineretului din București, se vorbește despre o „nouă“, veridică înfățișare a Poetului, „un poet aparte în lirica generației sale“, începând cu cele două volume: *Dincolo de iarnă - Pasteluri*, care a văzut lumina tiparului în iulie 1957, și *Fluxul memoriei*, din septembrie, același an; din această perioadă, observă Mihail Petroveanu, „cheia sa poetică este meditația despre timp și în perspectiva timpului; în *Fluxul memoriei*, preocuparea revărsată peste marginile unei teme, irigând aproape fiecare vers, unifică într-un poem neîntrerupt - cum ar fi spus Paul Eluard - întregul flux liric; (...) e adevărat că, obsedat de proiecția clipei pe ecranul eternității, Baconsky aluneca uneori într-un „timp“ desprins de condiționarea istorică și rătăcea între stâncăriile solitudinii; dar e tot atât de adevărat că, în luptă cu ispitele izolării, culegerea de acum lasă deliberat la o parte avatarurile individualismului“; în această antologie descoperim - spune același critic - și unul „din cele mai demne elogii ale Patriei (...): *Cu tot ce am aparțin acestui pământ!.../Cu tot ce am sunt al acestui timp,/mă contopesc în imensa-i vâltoare.*“ (BVer, 7). În legătură cu această etapă, Marian Popa, în 1971/1977, subliniază: „Sentimentele incerte și fatalitatea sunt familiare și volumului *Dincolo de iarnă* (1957), tentativă de reactualizare a pastelului, pe care-l conține drept acumulare de detalii exterioare, aparent disjuncte, dar apte pentru a sugera o dispoziție interioară de tonalitate simbolistă. Receptat ca paseist, când nu era decât un meditativ reîntors spre el însuși, A. E. Baconsky va reveni la contemporaneitate cu

exact aceleași instrumente lirice prin *Imn către zorii de zi* (1962); ispita livrescului este vizibilă, dar poemele impun prin calmul și siguranța ușor ironică irosită în abordarea fenomenelor din repertoriul de moment. *Fiul risipitor* (1964) perfecționează imaginea unei tristeți hieratizate, prerafaelite.“ (PDlrc, 41). Noul chip liric al lui A. E. Baconsky este remarcat în 1984 și de Eugen Simion: „Cu *Dincolo de iarnă* (1957) și *Fluxul memoriei* (1957), A. E. Baconsky începe să-și taie alt chip liric, mai apropiat de esența și de forța talentului său. Este momentul în care eseurile lui cer schimbarea modelelor lirice și sincronizarea poeziei române cu sensibilitatea modernă. Schimbarea de ton este evidentă: *în arbori toamna iarăși izbucni/ Cu flăcări despletite în frunzare -/ Cu fiecare oră, cu fiecare zi/ Pătrunde-n mine vremea de visare.* Sunt versurile liminare din *Dincolo de iarnă* și tot astfel vor fi și celelalte până la *Cadavre în vid* (1969) când A. E. Baconsky își mai modifică o dată temele și stilul poetic. *Fluxul memoriei* (1957), *Imn către zorii de zi* (1962), *Fiul risipitor* (1964) sunt cărțile unui poet exemplar, fixat în descendența mai multor școli lirice. Prin temperament Baconsky este un neoromantic («un contemplator senin», notează Al. Piru, «un elegiac estetizant», zice Mircea Iorgulescu), cu bune lecturi expresioniste și cu afinități ce se întind în mai multe spații lirice moderne (de la americanii Sandburg și Frost la italienii Montale, Quasimodo, Ungaretti, Saba și la germanii Enzensberger). Când confruntăm modelele lirice pe care le propune în esuri cu poezia pe care o face vedem că există o nepotrivire, cel puțin în volumele de până la *Cadavre în vid*. Modelele indică mai ales o poezie a concretului și a tensiunilor disonante (după expresia cunoscută a unui estetician), poezia arată, dimpotrivă, o sensibilitate la universurile evanescente, un simț extraordinar de fin la șoaptele, aromele, culorile stinse ale naturii cuprinse de febra sfârșitului. Mica elegie simbolistă este spiritualizată și pusă în acord cu un sentiment nelămurit de jubilație și regret în fața *firii* (concept, în fond, blagian): *O, dalii, tufănici și crizanteme,/ Flori târzii, flori de toamnă -/ De aramă, de purpură stemel/ Peste paloarea grădinilor brumate./ Un sentiment nelămurit mă tot îndeamnă/ Să vă iubesc mai mult decât pe toate./ Corola rece o mângâi în palmă./ După-amiaza aceasta cât e de calmă! Prin ceața toamnei pădurea se despoaie./ Departe se sting ecourile turmelor/ Care coboară spre câmpie;/ Cu fum împrăștiat prin iarbă/ Ard frunze umede-n vie,/ În zare cocorii se-neacă și dispar/ În mările cerului fără hotar -/ Și peste toate, ca o melodie,/ Tulpinele se-nalță, se mlădie,/ În nesfârșirea toamnei, diademe./ Culori arzând de iubire târzie -/ O, dalii, tufănici și crizanteme.* Aici sunt *florile* lui Anghel, mai departe *ploile mărunte*, putrede, ale lui Bacovia, *liniștea cosmică* a lui Blaga și, la urmă, dorința de reintegrare în ciclurile materiei pe care o aflăm, întâi, la Eminescu. Baconsky deschide elegia spre o meditație ce evită de regulă marile concepte.“ (SSra, III, 137 sq.).

istorie literară

Sebastian, 1978), spațio-temporalitatea geografică traversată de căile peregrinului prin Eurasia se metamorfozează, cunoaște sublimarea într-o geografie a continentelor sufletului/ spiritului, mările (Marea Neagră, Marea Japoniei etc.), câmpiile (Bărăganul, Câmpurile Coreene etc.), râurile (Dunărea, Oltul, Rinul etc.), orașele/cetățile, porturile (Putna, Istanbul, Phenian, Nam-Po, Viena, Berlinul de Vest, Charlottenburg etc.), munții (Munții Apuseni, Vârful-cu-Dor, Munții Rodnei, Câmp-Gan, Alpi) etc. se revelează - dinspre priveștea Ființei - într-un soi de „geamanduri“ în „fluxul memoriei“ (că „refluxul memoriei“ nu poate angaja „un țârm“, ci „nefiindul“, „neființa“), eroul liric închipuind un etern Ulise ce are mereu între ce să rătăcească și de unde să se reîntoarcă. Tot în această etapă a creației baconskyene se pregătește și *resurecția „necanonicului“ pastel*, specia fiind reactivată atât în spațiul agrest, cât și în perimetrul urbanului, unde este înobilată cu crisale din sfera meditației, unde „se spiritualizează“ până la contopirea elului cu peisajul: *Flori de gheață, ce să fac cu voi/ Albe și acute flori de gheață,/ La fereastra mea vâzsterne sloi/ Geru-n fiecare dimineață.// Să vă dau viață n-aș putea,/ Rădăcina-n cruntul ger el Când m-apropii cu suflarea nealncălzind, corola voastră pier./ Flori de gheață, vă privesc și-mi zic:/ O, atâtea versuri fără viață!// Toate au să piară câte-un pic/ Ca făptura florilor de ghiță.// Parcă văd al znilor convoi,/ Parc-aud și-un glas prin timp, prin ceață:/ - Flori de gheață, ce să fac cu voi,/ Reci, posomorâte flori de gheață? „Flori de gheață“ - „ianuarie 1954“). În volumul *Două poeme*, publicat în anul 1956, în-*

ramiz gjini:

Țara de zăpadă

Când ninge, copiii nu fac ca bătrânii, care-și trag plapuma peste urechi și se ghemuiesc în jurul focului din sobă; copiii le fierbe sângele în vine, vor să se distreze, să alerge, să se bată cu zăpadă, să se joace și să râdă... - Să ne dăm cu sania de-a lungul străzii care duce la piață. - Să clădim o casă de zăpadă. - Să ne ascundem după chioșc și să aruncăm cu bulgări în trecători... - Să facem un om de zăpadă cu ochi de cărbune și nas de morcov, un om de care să râdem cu toții... Martin negriciosul, cel mai mare dintre ei, îi întrerupe și zice: - De ce să nu ne facem o țară de zăpadă? Să ieșim în câmp deschis și să ne construim tot ceea ce avem nevoie. Ceilalți se privesc unii pe alții. - Și magazine? întrebă Frida cu părul mare. - Da, și magazine, și drumuri, și tunele; și facem poduri, pe sub care să treacă râuri, să facem blocuri înalte, să facem și oameni, dar nu din ăia răi, ca Baci i Noke, ci oameni buni, care-și iubesc țara. - Dar, dacă mai pe urmă or să ne ia țara ăia din Mahalaua de Jos? - Dar, dacă or să ne bombardeze cu bulgări, să ne omoare oamenii și țara, să ne dărâme blocurile și podurile? - Dar, dacă or să vină oamenii mari, să ne spună: Ia cărați-vă de aici, că țara asta nu-i adevărată! - Dar, dacă or să rădă de noi, când vom pleca, că ne-am abandonat țara? - N-o vom abandona, spune hotărât Martin negriciosul, ba chiar o vom apăra toată noaptea, până în zori. O s-o împrejmuim cu un zid înalt de zăpadă, un zid cu creneluri pe toate laturile, unde vom sta de pază. Și cei cinci copilași fug departe de sat, acolo, în câmp deschis, unde este destulă zăpadă și unde li s-a năzărit să-și facă o țară numai a lor, o țară frumoasă, mare și întinsă cât vezi cu ochii; o țară pentru care să-i invidieze nu numai cei din Mahalaua de Jos, ci toți oamenii din sat. Au început-o cu o căsuță mică, o căsuță comună în care aveau să stea cât timp vor construi celelalte clădiri. A doua zi s-au adunat din nou. Au început să lucreze, făcând mai întâi douăsprezece drumuri care, după ce dădeau ocol țării, se uneau toate chiar în centrul țării. În ziua următoare, chiar în intersecția aceea au construit capitala, mare și frumoasă de-ți lua ochii, cu zgârie-nori până la cer, cu blocuri, școli și poduri arcuite, cu locuri de joacă minunate, cu grădini și spitale. Când au început să ridice zidul din jurul țării lor, un bărbat din Mahalaua de Jos, trecând prin apropiere, le-a spus să se mai ducă și pe acasă, căci se lasă ger, dar ei nu l-au ascultat: l-au privit cu îndoială, ba chiar l-au trimis pe Evis ochi-albaștri să-l urmărească, până ce a dispărut în spatele dealului, acolo unde începea pădurea de stejar. Când Evis ochi-albaștri s-a întors, le-a spus că bărbatul din mahalaua cealaltă s-a dus la treaba lui și că nu mai era nici un pericol. Atunci, liniștiți, s-

au apucat din nou de treabă cu și mai mult elan, până ce au terminat zidul care le împrejmuia țara. Când totul s-a isprăvit, a început din nou să ningă, o zăpadă măruntă care le biciuia chipurile îmbujorate, le uda năsurile roșii ca niște ardei și-i obliga să clipească mărunt când se uitau unul la altul. Le era teamă ca nu cumva fulgii de zăpadă să devină mai mari și să le acopere țara cu un văl alb, ca de mort. Dar ninsoarea nu a ținut mult și ei s-au liniștit. Cerul s-a limpezit și departe, la orizont, peste munții golași, s-a ivit un soare indiferent care a poleit totul într-o lumină de argint. Atunci, țara lor a prins să strălucească de parcă ar fi fost de cristal. Iar ei au fost cuprinși de un sentiment ciudat, anume că sunt singurii stăpâni ai unei țări minunate, din care nu lipsea nimic; unde totul le aparținea, pentru că fusese făcut de mâinile lor, cu chin și sudoare. Întreaga zi au cutreierat străzile făcute chiar de ei, au făcut vizite la școală, au intrat prin clasele în care profesorii făcuți din crenguțe de gutui stăteau în picioare, cu figuri pedante, în fața elevilor, în vreme ce aceștia stăteau cumiți de teama pedepselor; i-au vizitat pe bolnavii din spitale, făcuți din coceni de porumb, întinși pe paturi moi și comode; au discutat cu medicii, pe care nici n-a mai fost nevoie să-i îmbrace în alb; au pus întrebări și au primit răspunsuri imaginare; au râs în hohote de portarul spitalului, care avea pe cap o coajă de nucă și trăgea cu nesăț dintr-o "havană" din foi de stejar; au controlat blocurile și zgârie-norii, să nu se fi dezlipit de la locul lor; pe străzi, de colo-colo, au plasat vânzători ambulanti îmbrăcați în alb, care-i serveau pe copii cu înghețată și alte dulciuri, ba chiar au cerut și ei câte ceva, prefăcându-se apoi că mănâncă cu poftă; au găsit și un gândac negru, aproape mort de frig, apărut pe neașteptate în timpul lucrărilor; l-au luat cu grijă și l-au pus într-un punct strategic, în zona nordică a țării lor, pentru a-l folosi ca tanc în clipa în care ar fi fost atacați de cei din Mahalaua de Jos; au vizitat mine și șantiere de construcții, unde s-au întâlnit și au stat de vorbă cu inginerii-șefi, care munceau zi și noapte pentru a spori frumusețea țării. Apoi, în vreme ce se îndreptau spre centrul capitalei, l-au apostrofat pe Dardan roșcovanu, care, neatent, fusese gata-gata să dărâme un bloc. I-au spus să fie mai atent când pășește pe străzile țării, pentru că un lucru, odată stricat, nu mai poate fi refăcut exact așa cum a fost. Își iubeau din suflet țara. Înainte de asfințitul soarelui, Evis ochi-albaștri a propus să-și împartă sarcinile, fără discuții de prisos și fără să se certe. În deplin consens i-au spus lui Martin negriciosul că, fiind cel mai mare, a fost ales șef și l-au rugat să împartă funcțiile în stat. Nu au fost prea siguri asupra sistemului de guvernare. Doi erau pentru monarhie, ceilalți trei pentru

republică. Grăbindu-se și bâlbâindu-se întruna, Dardan roșcovanu a spus că, deși avea mare respect și considerație pentru Martin negriciosul, trebuia să declare deschis că un monarh are prea multă putere și poate că, într-o zi, ar fi putut să-i treacă prin cap fie să le vândă țara celor din Mahalaua de Jos, fie s-o pună la pământ din câteva șuturi. Așa că au căzut de acord pentru republică. I-au ales și pe miniștri. Pe Denis cel mic, bătaș cum era, l-au numit ministru al Apărării. După ce posturile au fost adjudecate, Denis cel mic a pus ostași de zăpadă la toate crenelurile zidului de apărare, le-a trasat sarcini tuturor și le-a spus să fie cu ochii în patru, pentru că dinspre Mahalaua de Jos începuseră să se audă glasurile ostașilor dușmani, care au aflat pesemne de țara lor și exista pericolul ca ei să vină în timpul nopții și să le-o dărâme. Niciodată nu s-au înțeles cu aceștia; se înjurau, se loveau cu bulgări de zăpadă, își stricau jocurile unii-altora, se certau și se luau în târbacă de mama focului. Dar acum, când își construiseră un joc atât de frumos, o țară cristalină de zăpadă, de unde nu lipsea nimic și unde toți se simțeau fericiți, trebuia să stea cu ochii în patru, s-o apere cu orice preț pentru ca și în zilele următoare să aibă cu ce se lăuda și de ce se bucura. Să stea de pază cel puțin până la lăsarea serii, apoi n-aveau decât să se risipească pe la casele lor, ca să revină din nou a doua zi. Și așa au jurat. Și au dat mâinile cu toții, cum făceau vechii oșteni. Pentru că, după cum am mai spus acolo, în sat, se aflase despre țara lor, cineva poate bărbatul care a trecut pe lângă ei trăsesese cu ochiul. În Mahalaua de Jos se dăduse alarma. Puștii de acolo ieșiseră de prin case, se adunaseră și-și încropiseră o oaste acum făceau deja planul cum să atace frumoasa țară de zăpadă. Lucrurile erau clare, dintr-acolo se auzeau strigăte, chemări și răspunsuri, ocări și blesteme. Ce chestie urâtă când te gândești că toate acestea se întâmplau doar pentru că ei, ceilalți, ridicaseră cu mintea și cu brațele lor o țară atât de frumoasă. Încet-încet soarele a dispărut la orizont și împreună cu el a apus toată frumusețea aceea de cristal ce explodase în mii de curcubeie peste țara lor. Dinspre nord s-a stârnit un vânt rece care a început să înghețe zgârie-norii, școlile, spitalele, podurile și tot ce se afla acolo. Când s-a lăsat noaptea, construcțiile deveniseră mai tari, mai rezistente. Acum puteai să te sprijini foarte bine de un bloc, fără teamă că-l vei dărâma

să-ți arunci privirea dincolo de ziduri, unde se sufocau de ură și de invidie cei din Mahalaua de Jos, numai și numai pentru că ei nu aveau asemenea țară. Când noaptea rece și înfiorătoare s-a lăsat complet peste pământ, s-au strecurat cu toții în clădirile lor de zăpadă pentru a se încălzi puțin, pentru că ceilalți, namicii din Mahalaua de Jos, nu puteau să-i aibă chiar prin surprindere, fără să se dea de gol; cel puțin s-ar fi auzit măcar un scârțâit de picior pe zăpadă. Firește că s-ar fi "prins" cineva atunci și ar fi dat alarma, ar fi ieșit cu un sic, cu mare să-și apere țara de barbarii aceia care nu numai că nu voiau să construiască ei înșiși ceva, ci, stăpâniți de o ură orbă, ar fi vrut să strice și să pună la pământ tot ce fusese construit de altul cu chin și sudoare. Evis ochi-albaștri simțea cum de atâta iuboseală i se face somn, dar creierul îi lucra înainte. Nu era puțin lucru să construiești o casă într-un timp atât de scurt și apoi să fii din nou gata să sari și-n foc pentru a o apăra. Își aminti de podul acela pe care-l construisese pe strada doisprezece. A ieșit nițel strâmb și nu atât de înalt pe cât trebuia, drept pentru care mâine îi va prezenta o cerere Fridei cu părul mare, care e ministrul Construcțiilor, să-l lărâme și să-l facă din nou, mai înalt și mai rumos. I se păru că aude ca prin vis vocea mamei, că-i aude respirația și fâșâitul ușor al rochiei. O zări mergând prin casă puțin meliniștită, ca atunci când umbli după un lucru pierdut. Oprindu-se apoi în fața lui, privind-l cu drag și spunându-i cât de mult

Ramiz Gjini este unul dintre cei mai talentați prozatori albanezi din tânără generație. Născut în 1961 la Kastriot (Dibra), el a absolvit, în 1992, Academia de Arte Frumoase de la Tirana, devenind actor. După terminarea studiilor, Ramiz Gjini a lucrat o vreme ca ziarist. În 1998 a publicat primul său volum de nuvele, intitulat **Mustrare din morminte**, iar în 1999 un alt volum, **Pașii altora pe trotuar. Țara de zăpadă**, din care am extras povestirea cu același nume, este cel de-al treilea volum de proze scurte ale acestui autor. Din anul 2000, Gjini locuiește și lucrează la New York, unde a devenit între timp președintele Ligii Scriitorilor Albanezo-Americani.

il iubește. În fine, avu senzația că se află în brațele ei, iar maică-sa îi cântă unul dintre cântecele acelea pe care i le cânta când era mic. În mijloul camerei, soba plină-ochi cu lemne dudua cu o flacăra arămie care încerca să se strecoare prin ușița sobei și să arunce pe pereții văruiți cu alb dâre de lumină portocalie. Tatăl îl luă apoi și el pe Evis în brațe, îl ridică hopa-mare până la tavan, ca să-i arate încă o dată cât o să crească atunci când va fi mare. Îi cumpărase și o mașinuță cu cheie... Își aminti că toate acestea nu se petrecuseră încă în realitate; taică-său doar îi promisese mașinuța, dar, cu siguranță că-și va ține promisiunea. Va merge la oraș și, când se va întoarce, își va deschide geanta chiar acolo, în fața lui, va scoate mașinuța cu cheie și... Ce bine! Atunci, Evis ochi albaștri se va arunca de gâtul tatălui său, îl va îmbrățișa și-

il va săruta cu toată puterea... Acum le era cald, nu mai simțeau frigul ca înainte, drept pentru care s-au ridicat cu toții și au ieșit afară, unde, ca prin minune, văzură că se făcuse ziuă, o zi albă și strălucitoare. Zăpada se topise peste tot în jurul țării lor, dar țara rămăsese așa cum era: cu zgârie-norii ei, cu blocurile, spitalele, podurile și străzile ei, toate din zăpadă înghețată. Venise primăvara cu căldura ei. Se deschisera florile pe pașiștile și-n grădinile din țara lor. Iarba încolțise, pomii erau plini de frunze fragede. păsărelele cântau prin ramuri. Iedera atârna pe zidurile clădirilor de zăpadă cristalină și bobocii de trandafir le făcură cu ochiul celor cinci suflete mici care urcau la cer.

Prezentare și traducere
Marius Dobrescu

Concepția despre viață a lui Omar Khayyam

simion bărbulescu

Cea de-a șasea ediție (singura completă) din **Rubaiyate**-le poetului persan Omar Khayyam, apărută la Editura Printeuro din Ploiești, în traducerea lui Geo Olteanu, ne este prezentată de către conf. dr. Mihai Brescan drept „una dintre cele mai bune tălmăciri în limba română ale marelui poet”, superioară traducerilor anterioare ale unor Al.T. Stamatiad, George Dan, Ionel Feric, George Popa și Otto Stark. Din **Introducere** (și alte două studii semnate de către Geo Olteanu) aflăm că marele poet persan (și totodată marele matematician, astronom și filosof) Omar Khayyam s-a născut la Nișapur, în Persia, în anul 1040, și a decedat cu numai opt sute optzeci de ani (în 1124), tot la Nișapur, în vârstă de optzeci și patru de ani. Ca gânditor materialist, a propovăduit trăirea plăină a vieții, recomandând (precum odioasă Plaut și Horațiu) trăirea clipei prezente. Tot Geo Olteanu afirmă că *robayul* ar fi semănător epigramei aforistice, inspirând pe mulți dintre artiștii omenirii (respectiv și pe Geo Olteanu, autor a unor epigrame, studii și seuri despre epigramă). Actuala traducere cuprinde 377 de catrene, fiind făcută după versiunea engleză a dr. Fr. Rosen, din 1928.

Lectura atentă a acestei noi traduceri ne informează asupra *concepției de viață* a acestui mare poet persan. Vom stăruii ca atare în comentariile ce urmează asupra acestui aspect esențial al operei poetice a lui Omar Khayyam.

Încă din primul catren ni se spune că în toate n-ar fi decât *o pierdere și-o lunecare tristă*... Ca atare, recurgând la imperativul parenetic, recomandă ca țel suprem al vieții *cultivarea plăcerii*, evitând pe cât posibil contactul cu lumea și caravanseraul ei, fiindcă: „lumea n-a fost și nu e fidelă *nimănui*, fiind „plină de venin”, fapt pentru care suntem consiliați să ne ținem departe de treburile ei: „Să nu vorbești, să n-auzi și să nu vezi nimic!” - sună unul dintre catrenele sale... El îi îndeamnă pe cei ce-l ascultă să urmeze „calea spre sublim”, alungând tristețea, bucurându-ne plenar de faptul că trăim, altfel „în van viața ți-ai risipit”... Trei sunt eschivele prin care putem să alungăm tristețea existențială: *vinul* „ce poate pe om să-l stimuleze”, atunci când este băut cu măsură, fără a cădea în *dezmet* și *desfrânare*; *iubirea* („Iubirea este cerul c-un soare schimbător/ O pasăre-i iubirea, cu tril fermecător!”); ea „dă inimilor forță și viața o lungeste”; și: *contemplația poetică* exteriorizată prin *cântecul lautei*...

Cât privește propria noastră devenire, el ne îndeamnă s-o privim „cu ochii rațiunii”... „fără ipocrizie” și falsitate. Din această perspectivă, ireversibilitatea nu poate fi altfel combătută decât prin îndemnurile la trăirea clipei, știut fiind că „tineretea și viața-s trecătoare... ce-a trecut nu revine”. Viața nu e decât *speranță* și *vis*, Creatorul nedeazăvluind *nimănui esența*.

Aceasta nu trebuie însă a ne întrista, fiindcă „misterul să-l dezlege nu-i nimeni priceput”, chiar când prin *rugă* îl implorăm pe Allah... *Ignoramus ignorabimus* este concluzia concepției sale, totul înscriindu-se în *cercul vieții* în care predomină *mișcarea*... Venim din neant și trecem în moarte: „Foarte iute trece a vieții caravană!” De aceea se cade a ne bucura de farmecul clipei: „Fii vesel! Scopul vieții nu e decât acesta!” La acest mod de-a înțelege viața se cade a ne asocia câțiva prieteni („fă-ți prieteni puțini” - sună unul din îndemnurile sale parenetice.)

Pribegind pe drumurile lumii, ținându-se departe de durerea ei și - pe cât poți - să nu faci să crească „a lumii suferință”, să nu uităm că finalitatea primordială este *rațiunea* care ne îndeamnă a prețui doar *clipa* prezentă: „Nu te gândi la mâine!”, fiindcă „din tine, totuși, numai pământ rămâne!” Venim din non-existență și trecem în moarte... Fapt pentru care, precum dacii, poetul aprecia venirea pe lume drept suferință... Aceasta nu trebuie să ne mâhnească, întrucât o altă soartă decât cea care ne-a fost dată nu putem obține: „De-ar fi depins de mine n-aș fi venit pe lume/ Și cum aș părăsi-o de-ar sta-n puterea mea?! În astă lume-a luptei era mai bine-anume/ De nu veneam, să nu fiu și să nu plec din ea...” (Catrenul 89).

Alte catrene conțin numeroase îndemnuri la trăirea fără ipocrizie a prezentului vieții... Traducerea pe care ne-o oferă acum Geo Olteanu ne familiarizează cu opera poetică a unuia dintre cei mai iluștri poeți ai Orientului, îndemnându-ne să medităm asupra faptului că *adevărul absolut rămâne pentru totdeauna învăluit în taină*...

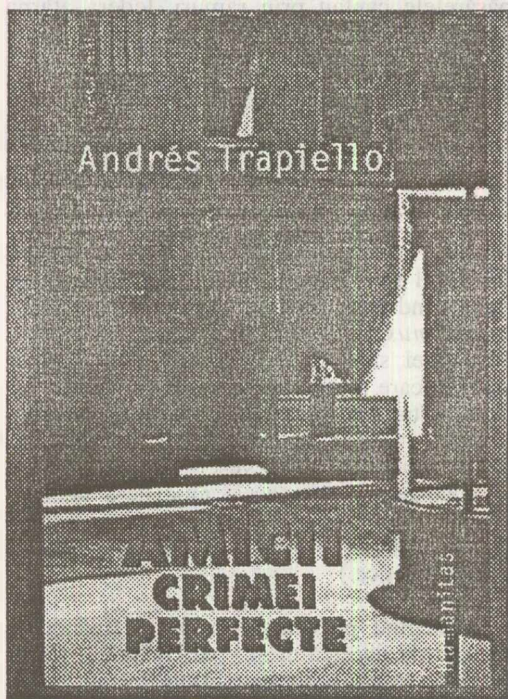
literatura lumii

geo vasile

Romanul sau viața

André Trapiello (n. 1953. Leon) locuiește din 1975 la Madrid și, începând cu 1988, anul publicării romanului *Cerneala simpatică*, n-a încetat să-și uimească cititorii prin poliedrica sa vocație de autor total. Autor a șase volume de versuri, dar și al unui ciclu autobiografic (*Salon de los pasos perdidos*), eseist și romancier, Trapiello s-a impus ca o personalitate de primă mărime în literatura spaniolă contemporană, dovadă stând și Premiul Nadal ce i s-a decernat pentru romanul *Los amigos del crimen perfecto* (2003), apărut la scurt timp și în limba română sub titlul de *Amicii crimei perfecte*

(Humanitas, 2004, 281 p.). Versiunea românească, impecabilă, aflată adică la înălțimea stilistică mereu delectabilă a originalului, aparține Corneliiei Rădulescu.

Tema încă obsedantului război civil și a perioadei postfranchiste, așa cum vom vedea nu poate fi evitată nici măcar de personajele grupate în jurul clubului „Amicii crimei perfecte”, care chiar își propuseseră să excludă la întâlnirile lor orice subiect legat de politică. În acei primi ani de tranziție, evazionismul era încă o soluție înțeleaptă, probă fiind chiar viața protagonistului Paco Cortés, autor de romane polițiste în serie și publicate sub pseudonim anglo-american pentru o mai mare credibilitate pe piața spaniolă.

Paco, așadar, este un evazionist de profesie, un romancier care intră în pielea personajelor până la pierderea contactului cu viața sa reală, făcând din ele proiecții ale propriului imaginar versatil, plastic și elocvent. Așa se face că, în numele acestui lung exercițiu de virtuozitate livrescă, fusese silit să renunțe la familie, să trăiască improvizat și prin delegație, înstrăinându-se

de propria viață. Paco își înțelege în fine impasul și infirmitatea într-o confruntare cu bătrânul editor și editura pentru care produsese zeci de titluri; drept care denunță contractul cu o lume-capcană căreia i se dedicase exclusiv. Ieșirea furioasă față de acel univers expirat și asfixiant, este un prim prilej pentru Trapiello de a ni se arăta ca portretist excepțional în registrul ironiei și parodiei tandre și totodată sarcastice. Fapt e că Paco, după 22 de ani pe altarul ficțiunii polițiste, se lasă de scris în favoarea vieții, adică a biografiei lui sentimentale (recucerirea Dorei, soția sa, să zicem). Trecând de la literatură la viață, Paco renunță la statutul de autor spre a deveni personaj în viața de toate zilele, iar nu în literatură. Romancierul nu mai vrea să tot inventeze personaje sub nume de împrumut și face pasul de la ficțiunea frauduloasă la inventarea de sine în nume propriu. Sub nume celebre de împrumut continuă totuși să se identifice între ei, ACP-iștii, ca într-un joc simultan al pasiunii și parodiei față de universul romanului polițist (personaje și autori, ca de pildă, Marlowe, Poe, Spade, părintele Brown, Perry Mason, Maigret, Miss Marple ș.a.m.d.). Un joc al lecturilor paralele între inițiatii, dispuși să taie firul în patru și chiar să legisfeze normele speciei, absolutizând-o ca model de rezolvare realistă și științifică, dar și ca mecanism pur intelectual.

Treptat și în doze elaborate de simțul epic ingenios al lui Trapiello, se desprind de pluton personaje precum Poe, Maigret, Marlowe și Spade (nu altul decât fostul romancier Paco Cortés), evoluând în sensul adevăratei lor identități și istorii trăite. Ca o minge ridicată la fileu, intră în scenă acum comisarul-șef al unei secții madrilenne de poliție franchistă, Don Luis, nu altul decât socrul lui Paco, truculentul și alcoolicul personaj ce va ocupa un rol important în economia romanului, golindu-l de livresc și evazionism, spre a face loc obsedantei teme realiste: abuzurile și crimele de război fratricid, cu autori în viață, activi încă sau trecuți în rezervă, departe de a fi supuși unor procese de lustrare sau penale. Don Luis reprezintă exponențial trecutul Spaniei de dictatură polițistă care tocmai își dădea duhul o dată cu bătrânul Caudillo, dar nu înainte de plănui acțiuni revanșarde și împușcarea tuturor dușmanilor (sindicate, partide, minorități). Clipe de fior istoric și agonie, așadar, în care se hotăra viitorul țării, alternativa fiind o imensă și inutilă baie de sânge. Respectiva noapte este o cumpănă a apelor pentru Spania. Cititorul trăiește alături de ACP-iști pulsul evenimentelor și climatul cartierelor Madridului, o realitate bulversantă, incomparabilă prin haosul și spaima indusă, cu realismul clișeeilor previzibile, cu bravura și logica personajelor romanului polițist.

Partea a doua a cărții aprofundează două modele posibile de cupluri, un *love story* între Poe și daneza Hanna, și eroul nostru Paco și Dora. În timp ce junele Poe, debutant în dragoste, timid și taciturn, își face

gânduri și curaj, dar în cele din urmă în amână inițiativa față de matura lui iubită Paco traversează o criză profundă de inspirație și neputință, dar și una economică. Alarmată de pericolul lui derapaj, Dora v accepta să aibă cu fostul ei soț o lungă întrevedere de la inimă la inimă, în următoarea săptămână se convinge de schimbarea fundamentală a aceluia, eliberat, în fine, de furturile livrescului. Întrebarea fundamentală pentru Paco nu întârzie să vină: „Ești în stare să iubești ceva sau pe cineva în afară de bițele tale romane și amărății tăi de ACP-iști?”

Nu întârzie să vină de asemeni o nouă lovitură de teatru pe scena romanului: doamna Alvarez este descoperită cu un glonț în cap în propria mașină pe un maidan din provincie. Când crima perfectă se produce în viața de toate zilele, ACP-iștii dau înapoi ei, care terorizaseră structurile și scenariile Crimei Perfecte (livrând și bibliografii aferente printr-o vastă arhivă ilustrată), dar bir cu fugiții, rafinata rețea de cunoștințe destrămându-se. Omenească lașitate funcționară din plin, mai ales atunci când află că ancheta poliției îl acuză pe Spade-Paco membrul de vază al clubului. Pe deasupra acestor defecțiuni intervine și moartea tragică a Hannei, momentele de analiză finală a cuplului Poe-Hanna fiind cu adevărat revelatorii în ceea ce privește incompatibilitatea partenerilor. Livrescul pierde tot mult teren în fața vieții reale, încât cei câțiva ACP-iști care încă se mai întâlnesc sfârșesc prin a se întreba asupra mobilului crimei. Că oare l-ar fi putut motiva pe autorul execuției

cartea străină

lui Don Luis decât ceva misterios și inavuabil din trecutul acestuia? Drept care purced la reconstituirea vieții comisarului calificat de subalternul său Marlowe drept un politician fascist.

Concluzia bazată pe mărturiile celor din familie (micul infern) este că Don Luis nu pe toată lumea și că, dacă n-ar fi fost ucis de o mână de om, ar fi fost ucis oricum de propriul trecut.

Romanul vieții lui Don Luis - reseris de Paco-Spade în colaborare cu Maigret, documentează prin recurs la fotografii, ziare de epocă, dar și o foarte recentă carte de moarte, cariera de militar, polițist, inspector și, în cele din urmă, de comandant al rezistenței siunii de la Albacete, în care muriseră sute de oameni. Pe scurt, don Luis este un criminal de război, autorii cărții amintesc mărturisindu-i lui Paco că una din victimele lui don Luis fusese tatăl lui Poe.

Legând acest fir, fostul romancier caută pe dispărutul ACP-ist, tânărul Poe, care întrezărește pe eventualul realizator al Crimei Perfecte. Atașantul personaj, retrăit acum în orașelul Castellon îi confirmă bănuiala. O făcuse din altruism, ca să-l scutească pe el s-o facă, convins totodată că pentru un scriitor de romane polițiste, Crima Perfectă e imposibilă în viața de toate zilele și totuși ea s-a petrecut, autorul i-o oferă în cele mai mici detalii, știind că ea nu folosește la nimic, de vreme ce numele asasinului nu va fi nicicând destăinuit.

ion crețu

Premiul Orange

**meditații
contemporane**

Femeile sunt responsabile de publicarea a 70% dintre romanele englezești.

Una dintre țările cele mai bogate în premii literare este, cu siguranță, Anglia. Dacă nu cumva și țara cu dinamica literară cea mai vie. Cine încearcă să supună spre publicare un manuscris are surpriza neplăcută să întâmpine nu doar un simplu răspuns negativ - pe motiv că editura este supraîncărcată -, ci și unul descurajant pe termen lung, din rațiuni de programare. Iată, de pildă, cum arată un atare răspuns: „Regretăm că nu vă răspundem în detaliu, dar primim peste 100 de manuscrise săptămânal, pe care trebuie să le luăm în calcul, precum și numeroase scrisori care necesită răspuns etc.” Sau: „Regretăm, dar nu mai acceptăm manuscrise în următorii doi ani.” Etc.

Printre motivele pentru care se scrie atât de mult în țările din Occident, dincolo de pasiunea, propriu-zisă, pentru scris, se numără și recompensa financiară, un roman putându-te face om pe viață. Nici premiile nu sunt de disprețuit. Ceea ce nu se prea poate susține despre industria cărții din România. Există mai multe edituri cărora le merge bine, foarte puțini scriitori, însă, trăiesc din scris. Iar cei care se realizează din scris sunt practic inexistenți. Dacă poezia, *à la rigueur*, se poate scrie și pe gratis, uneori chiar se publică pe banii autorului, un roman la care trudești din greu câțiva ani și nu-ți aduce decât contravaloarea întreținerii pe două luni este pur și simplu descurajant. De aici situația jalnică a romanului românesc contemporan.

Unul dintre numeroasele premii literare britanice - pe lângă prestigioasele Booker și Whitbread -, care a împlinit anul acesta 10 ani, este Orange Prize, în valoare de 30.000 de lire (54.730 de dolari !). Câștigătorul, anul acesta, este scriitoarea americană Lionel Shriver, cu *We Need to Talk About Kevin/Trebuie să discutăm despre Kevin*, roman epistolar, în care soția îi scrie soțului absent, subiectul corespondenței constituindu-l fiul lor, vinovat de crimă, la liceul unde învață. Shriver - în vârstă de 33 de ani, născută Margaret Ann -, și-a schimbat numele la 15 ani. Ea și-a dedicat premiul confrăților care se zbat ca să iasă la lumină. „Aș vrea să accept acest premiu în numele a sute, dacă nu chiar a mii de scriitori extraordinar de talentați care muncesc enorm și care nu obțin recunoașterea pe care o merită”, a declarat autoarea. I-o fi avut în vedere Shriver și pe confrății români?

Președinta panelului și-a motivat preferința în următorii termeni: „Ca mamă simt că acest roman se ocupă de toate acele întrebări pe care nu le-a pus nimeni până acum. Pe de altă parte, este un thriller perfect.”

Ceea ce caracterizează Orange Prize este faptul că el se adresează în exclusivitate femeilor scriitoare. Lucrul semnificativ, femeile sunt responsabile de publicarea a 70% dintre romanele englezești, ceea ce justifică un atare premiu. Faptul în sine atrage deopotrivă unele remarci critice. Cronicarul literar John Walsh a declarat publicației „The

Observer”: „Nimic mai condescendent decât ideea că ar exista proză feminină. Este o chestiune discriminatorie.” La fel s-a întâmplat cu Toby Litt și Ali Smith când au încercat să definească preocupările literare feminine la „13”, o colecție de poeme, proză scurtă și selecții. Ele au caracterizat ofertele literare ale femeile ca fiind „dezamăgitor de domestice... de parcă multe femei scriitoare ar fi fost injectate cu un medicament special care le face plicticoase, de treabă, să spună ceea ce trebuie, să mimeze formele corecte.” Cu toate acestea, există subiecte care prezintă un interes mai mare pentru femei decât altele. Kate Mosse, directorul onorific al Premiului Orange, își amintește că în 2001, a existat un panel paralel format numai din bărbați. „Bărbații sunt mai sensibili la marile țesături epice, ei sunt atrași mai puțin de aspectele domestice. Potrivit unui sondaj pe care l-am comandat, a reieșit faptul că bărbații preferă cărțile în care există cel puțin o voce narativă neutră, care se ocupă de teme largi.” Însuși John Walsh, membru al panelului, spunea: „Există un număr limitat de teme care se suprapun: maternitatea, cu și mama. După ce citești 18 romane scrise de femei începi să te simți claustrofobic.” Dacă se ia în calcul faptul că, în genere, canonul este opera bărbaților, susține Mosse, nu este de mirare faptul că vocea literară cu autoritate este cea masculină. Firesc, prin urmare, să clasifici

literatura practică de bărbați drept literatură mare. Dar lucrurile se schimbă.” Dovadă faptul că **Trebuie să discutăm despre Kevin** este un roman neutru din punctul de vedere al genului/sexului, care tratează chestiunea violenței dintr-o perspectivă general valabilă. Se presupune, în mod fals, că bărbații scriu cărți pentru toată lumea, în vreme ce femeile scriu doar pentru femei. Joolz Denby, autoarea thrillerului negru **Billie Morgan** susține, la rândul ei: „Oare bărbații nu fac curățenie în casă? Astea nu sunt chestiuni clasice feminine, ci tipic omenești.” Marina Lewycka declară, la rândul ei: „Literatura făcută de bărbați este diferită de cea făcută de femei. Dar, dacă ne citim unii pe alții, putem avea un dialog, putem învăța mai mult despre punctul de vedere al celuilalt.”

Un alt aspect care se cere subliniat este că Premiul Orange încurajează dialogul și dezbateră. S-a subliniat faptul că înainte de apariția acestui premiu au existat foarte puține informații referitoare la cine cumpără și citește cărțile. Acum, cu succesul înregistrat, se pot finanța sondaje, proiecte educaționale etc. Mai mult, s-a instituit și un premiu pentru debut.

Lucrul cel mai important în legătură cu Premiul Orange este că el contribuie foarte mult la promovarea cărților, care altfel nu ar fi remarcate. Dacă multe premii duc la creșterea vânzărilor cărților câștigătoare, Orange Prize este benefic pentru toți autorii ajunși în finală, ceea ce nu este de neglijat. „Sunt convinsă că scrisul este deasupra noțiunii de sex. Cronicile, marketing-ul, publicarea cărților și așteptările nu sunt condiționate de sex,” susține, pertinent, Kate Mosse, care nu ține să lege, în mod exclusiv, premiul de populația scriitoricească feminină.

Poezii în capodopere

alese și traduse de **grete tartler**

K.P. Kavafis (1863-1933)

Orașul

Spuneai: “Voi merge în altă țară, pe altă mare, voi găsi alt oraș, mai bun ca acesta, pe hartă. Orice-ncercare a mea condamnată-i de soartă; inima mea - ca un mort - stă-n mormânt. Mintea mea în marasm scufundând ochii oriunde-mi întorc, oriunde-aș privi văd numai negrele vietii-mi stihii unde am petrecut ani destui; neagră sfârmare”

Alte tărâmură nu vei afla și nici alte unde. Orașul te va urma, aceleași străzi vei străbate, vei îmbătrâni în aceeași vecinătate vei încărungi în aceleași case,-nainte. Mereu vei ajunge-n orașul acesta. Noi ținte nu mai spera; căi, corăbii nu vei găsi. Cum ți-ai distrus viața aci în colțul acesta, la fel o vei face oriunde.

Despre o actriță uitată

alina boboc

Leny Caler (1904 - 1992) a fost o personalitate care a atins gloria artistică a scenei românești în perioada interbelică. Amintirile ei despre teatru au fost publicate târziu, în 2002, într-o primă ediție și reluate doi ani mai târziu, într-o ediție întregită printr-o anexă documentară. **Artistul și oglinda. Repertoriu, roluri și parteneri de neuitat (Cuvânt înainte de B. Elvin, postfață: Rememorări - existență secundă, semnată Dorel Dorian, București, Editura Universal Dalsi, 324 p.; volumul a apărut ca un Caiet cultural (9), editat de Realitatea Evreiască, publicație a comunităților evreiești din România).**

Cartea este structurată în trei părți: **Scene din teatru, Mihail Sebastian în dialog cu Leny Caler și La o nouă ediție**, precedate de o **Inscripție** argezeană.

Prima parte prezintă amintirile actriței, relatate dezordonat, deși din scris se simte o oarecare străduință de sistematizare a materialului memorialistic. Provenită dintr-o familie despărțită, îngrijită ba de tatăl ei, ba de o bonă, alcoolică de week-end, la nici 12 ani, Leny Caler părăsește casa părintească din Focșani și intră, pentru doi ani, în trupa de

familie a lui Ion Apostolescu, compusă din cei doi băieți ai lui și el. După această perioadă „artistică”, de mizerie morală și materială, Leny se angajează dactilografă la o bancă și dă examen la Conservator, fiind admisă la clasa lui Alexandru Mihalescu; portretul pe care actrița i-l face se vrea obiectiv: bun pedagog, sever, zgârcit, mare actor. Practic, de acum își începe cariera artistică propriu-zisă.

Autoarea își urmează amintirile cu portrete ale unor personalități din epocă, prieteni care au ajutat-o în carieră sau pe care pur și simplu doar i-a întâlnit într-un moment al vieții: Lucia Sturza Bulandra (severă și corectă), Camil Petrescu („primul care a scris într-un ziar despre mine”, „cultura, inteligența neobișnuită”, „cât de modern vedea Camil teatrul”), Soare Z. Soare („trecea drept un cinic”, „ascuțită inteligentă”, „răsturnase tot ce se făcuse până atunci în teatrele noastre”) ș. a.

Portretul lui Mihail Sebastian cunoaște o variație de ton, mult mai caldă, în care transpare o puternică afectivitate, deși actrița mărturisește că relația lor nu a fost mai mult de o prietenie cu rădăcini adânci. În spatele vorbelor se ghicește orgoliul feminin ce refuză să recunoască faptul că l-a iubit, spunând doar „am fost fascinată de scrisul său”. Însă, în timpul repetițiilor cu **Jocul de-a vacanța**, „iubeam piesa, iubeam rolul meu și doream fierbinte ca această piesă, care era debutul lui

Sebastian în teatru, să aibă succes”. Uneori, se remarcă accente de superioritate: „aveam pentru el mirajul actriței de succes pe care o admirase”, „eram fericită că am contribuit la descoperirea unui autor dramatic”. Mai târziu, când cei doi se apropie mai mult decât spune explicit textul, Leny mărturisește: „m-a făcut să cunosc, să înțeleg și să iubesc divina muzică a lui Mozart, compozitorul lui preferat, care a devenit și al meu pentru totdeauna”.

thalia

În a doua parte a cărții, este reprodus un interviu realizat de Mihail Sebastian cu Leny Caler, publicat în **Rampa** (1935). La întrebarea în legătură cu scrisul, Leny spune: „Cred că mi-ar plăcea. Aș avea unele lucruri de spus. N-am însă familiaritatea scrisului, n-am antrenament. Nu văd posibilă decât o carte de sinceritate totală”.

Ultima parte prezintă câteva **Inserturi biografice, File de corespondență și Treptele afirmării**.

Cartea are în mod cert o valoare documentară, deși scrisul este facil, dar sensibil, dorința de a fi clară este mai puternică decât grija pentru frază uneori și din toate acestea se încheagă o imagine în oglindă a unei actrițe dintr-o altă epocă. Din perspectiva celorlalți, Leny Caler este „un material din seria briliantelor, întunecate de un reflex de seninătate” (Tudor Argezi), „arta ei este străbătută de un fior de melancolie” (Mihail Sebastian).

Orice s-ar spune, în viziunea responsabililor cu problemele culturii există mari lacune. Altfel cum se explică faptul că, în opinia ministeriabililor de la cultură și a funcționarilor din CNC, filmul documentar este „cenușăreasa” cinematografului autohton. Cui mai folosește acest gen, par a se întreba aceștia. Și ca atare au decis: filmul documentar este un gen minor ca și filmul de scurt-metraj și cel de animație, iar cota de buget preconizată pentru aceste genuri luate împreună este de numai 15%. În fața unei astfel de situații, un grup de realizatori de documentare își exprimă nemulțumirea, într-o scrisoare deschisă către ministrul Culturii și Cultelor, față de unele prevederi ale noului proiect de lege a cinematografului și cer ca acest gen de filme să primească măcar 20% din valoarea totală a creditelor de la stat.

Cei 20 de cineaști - dintre care îi amintim pe directorul Castel Film Vlad Păunescu,

arta filmului

regizorii Florin Iepan, Thomas Ciulei, Sorin Ilieșiu, Lucia Hossu Longin, Hanno Hofer, Copel Moscu și Stere Gulea, și pe directorul festivalului de film documentar Astra, Dumitru Budrală -, vor ca proiectele de film documentar să fie evaluate de o comisie separată la concursul anual al Centrului Național al Cinematografului (CNC) și să beneficieze de măcar o cincime din valoarea creditelor acordate de această instituție de la bugetul de stat.

„Cred sincer în relansarea documentarului românesc. Dacă Televiziunea Română ar comisiona un număr mai mare de documentare, așa cum prevede, de fapt, legislația

Ce facem cu filmul documentar?

irina budeanu

europeană, iar CNC ar acorda 20% din credite producției de documentare și acestea ar putea fi prezentate pe video, ar fi bine. Practic, politica anacronică și incompetentă a statului de până acum a dus la dispariția filmului documentar românesc. De-a lungul anilor, Ministerul Culturii și mai ales Centrul Național al Cinematografului au excelat într-o atitudine de ignoranță totală a nevoilor documentarului”, spun semnatarii scrisorii deschise, criticând amendamentul la vechiul regulament prin care producția documentarelor de peste 20 de minute a fost exclusă de la finanțarea CNC. Fără aceste fonduri în țară, filmele obțin greu sprijin financiar european. Există și puncte bune, în această nouă lege, cum ar fi renunțarea la obligativitatea prezentării filmelor documentare sub forma unei copii standard pe 35mm. Noi nu știm dacă MCC-ul a auzit vreodată de performanțele tinerilor regizori de documentar. O să ne permităm să-i dăm noi câteva exemple. De pildă, la ediția de anul trecut a celui mai mare festival de profil din lume, de la Amsterdam, au participat patru producții ale unor români: **Decrețeeii**, regia Florin Iepan, **Marele jaf comunist**, regia Alexandru Solomon, **Podul**, regia Ileana Stănculescu și **Blestemul ariciului**, regia Dumitru Budrală. De altfel, Florin Iepan a reușit cu ultimele sale documentare **Tarzan și Decrețeeii** să aibă audiențe de milioane de telespectatori pe canalul franco-german Arte, în România, Austria, Olanda, Elveția, Belgia și Polonia. Sau nu contează aceste premii și aceste audiențe?

Ce trebuie făcut ca minsteribili din cultură și cnc-iștii să se trezească la realitate? Nu știu dumneelor că dincolo, în lumea civilizată, filmul documentar este încurajat, iar regizorii care se dedică acestui gen sunt ajutați substanțial? Motivul e simplu. Filmul documentar este cel mai autentic păstrător al valorilor unei țări. Și mai ales el reconstituie istoria socială, politică, culturală a unei societăți. Sau au uitat ultima gafă imensă pe care au făcut-o? Filmul lui Cristi Puiu, **Moartea domnului Lăzărescu**, aureolat cu premii de prestigiu, câștigătorul Premiului pentru regie la Cannes în secțiunea „Un certain regard”, a fost respins la sesiunea de anul trecut a Concursului pentru proiecte cinematografice organizat de CNC. Ba, mai mult, au fost regizori „respectabili”, ca Ioan Cărmăzan sau Sergiu Nicolaescu care i-au dat numai note de patru. Și, ca situația să fie de un ridicol total, la capitolul performanțe în străinătate i-au dat tot nota patru. Or, Cristi Puiu, tocmai primise Ursul de Aur la Festivalul Internațional de Film de la Berlin pentru scurt-metrajul **Un cartuș de Kent și un pachet de cafea**. Așa că ce să mai vorbim de soarta filmului documentar, când pe plaiurile noastre se petrec asemenea grozăvii? Poate că în al XII-lea ceas, domnii funcționari de la MCC și CNC se vor trezi din apatia incompetenței.

„Organismul, cunoscut sub numele de ORDA (Oficiul român pentru drepturile de autor) și plătit din bani publici, și-a făcut simțită prezența doar prin distrugerea, la câțiva ani o dată, a unor grămezi de casete și CD-uri piratate. Însă nu se cunoaște nici un caz de plagiat la soluționarea juridică a căruia ORDA să fi contribuit în chip hotărâtor. Cred, de altminteri, că Oficiul nici nu e calificat să facă față unei asemenea cerințe. Compus exclusiv din juriști, poate că buni cunoscători ai articolelor de lege, dar ageamii în privința istoriei fraudelor intelectuale de la noi și de aiurea, cu atât de diversă lor tipologie, el nu vede bine nici măcar ce i se arată cu degetul, dar mite ceea ce ar trebui să descopere prin propriul efort. De aceea și preferă să se spele pe mâini ori de câte ori e solicitat să se pronunțe și să acționeze,

invocând drept scuză neîndeplinirea cine știe cărei exigențe procedurale.

Și, fiindcă nu-mi place să navighez printre generalități, iată un exemplu recent. În 1999, Editura Cartier de la Chișinău a editat un **Dicționar enciclopedic ilustrat**, comandat unui colectiv de filologi ieșeni. În 2002, două edituri bucureștene, Lucman și Venus, au publicat un **Dicționar enciclopedic ilustrat pentru uz școlar**, care copiază dicționarul de la Cartier. Și-l copiază cu profesionalism, reproducând întocmai și articolele, și ilustrațiile. Iar respectul arătat ediției originale e atât de mare încât copiii nu și-au permis nici să umple inevitabilele lacune, nici să corecteze fatalele greșeli de tipar.

Bineînțeles că Editura Cartier s-a socotit pe bună dreptate, lezată și înaintat o plângere către ORDA. Care

fără comentarii

ORDA a studiat cu nedezmintită competență dosarul, a întors dovezile pe toate părțile, ca să decidă, după o matură chibzuință, că n-are cui să-împute jaful. Să fi fost un singur hoț rezolvarea n-ar fi întâmpinat nici o dificultate. Însă fiind vorba de doi, cum să împarți echitabil responsabilitatea?

Această întâmplare, revoltător de adevărată, îi impune oricărui om cu capul pe umeri două concluzii. Prima: că haiducia intelectuală e permisă cu condiția să se facă în echipe de minimum două persoane. A doua: că ORDA mănâncă de pomană bani contribuabililor.“

(Alexandru Dobrescu
„Bucovina literară“)

citate surescitate

„Arana însuș trece peste dezamăgiri și eșecuri, peste trădări sau înșelăciuni, nu numai pentru a supraviețui într-o lume a urgiilor, ci și pentru că speră să obțină puterea de a zgâlțâi destine și de a-și umple scena după propriile-i capricii ori fantasmе.“

„Un crez răsucit spre dinamica trupului, a gândului și a... cuvântului (textului), singurul crez după care Arana se ghidează cu patimă, agățat de imaginea non-figurativă a acestui idol spectral. Până la romantici, peregrinarea aglutina un temperament aventuros, nesupus nici resemnării demoralizatoare, dar nici teoretizării microscopice. Tiplogia călătorului era legată de temperament și abilități, de strategia și perseverența cu care-și croia drum spre un punct terminus idealizat. Undeva, trebuia să existe Itaca.“

„De unde să privim rătăcirile unui picaro? Din unghiul continuității călătoriei, în aparența ei hegemonică, ori prin lentila discontinuă a toposurilor în care poposește aventurierul? Dacă peregrinarea constituie modalitatea de definire a unui picaro, atunci se poate extrage un raționament generalizator: călătoria, nu așezarea (fie ea și temporară), reprezintă echivalentul vieții. În afara ei, personajul picaresc ajunge o ființă estropiată, împrumutând niște șabloane care, în ciuda strălucirii lor

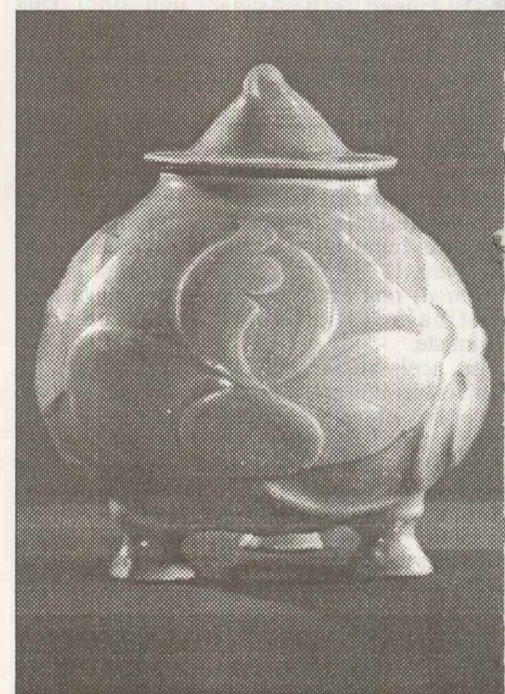
efemere, ascund semnele insatisfacției maligne.“

„O asemena cugetare nu putea fi rostită decât de un om pentru care anii au rupt zăgazurile experiențelor-limită. Dacă picaro-ul clasic se mulțumea cu aventuri de suprafață, colorate și pipe-rate după gustul fiecăruia, dar ținute în frâul unui interval temporal închis (de regulă, prima tinerețe a protagonistului)...“

„Nu este timp pentru întrebări abstruse și de recapitulări vulnerabile. Când acest tip de endofazie are tendința de a se strecura în mintea lui Arana, traducând neliniști și zbucium îndelung reprimat, personajul se scutură de parcă ar înlătura niște chingi nevăzute care îl țin în loc.“

„Pas cu pas, călătoria se poate traduce printr-o dinamică episodică, urmată de inserierea omogenă a unor episoade cu sau fără relevanță independentă. Însă deplasarea necesită timp, așa încât orice mișcare spațială deghezează imagistic și insesizabila curgere a istoriei. Iar în istorie, toate tipurile de probleme sociale răsfrâng noi iluminări, descoperite tocmai din pricina înlănțuirii lor episodice.“

(Grafiela Benga - „Banat“)

Nicolae Manolescu -

- președinte -

Varujan Vosganian

- vicepreședinte -

Szilagy Istvan

Horia Gârbea

Mircea Mihăieș

Gabriel Chifu

George Bălăiță

Gabriel Dimisianu

Marta Petreu

Cassian Maria Spiridon

Alexandru Cistelean

Gabriel Chifu - secretar cu probleme interne

Irina Horea - secretar cu relațiile externe

Horia Gârbea - director de imagine,

relații cu presa

Colegiul de onoare

Ion Pop

Ileana Mălăncioiu

Alexandru George

Gabriela Adameșteanu

Livius Ciocârlie

Mihai Șora

Al. Zub

ConsiliulUSR

Daniel Cristea Enache

Andrei Ionescu

Micaela Ghițescu

Aurel Buciu

Peter Schrager

Simona Cioculescu

Ion Hobana

Silvia Chițimia

**Asociația Scriitorilor
București**

Constantin Țoiu

George Bălăiță

Ioan Groșan

Nicolae Breban

Ștefan Agopian

Vasile Andru

Valentin Hossu-Longin

Nicolae Iliescu

Varujan Vosganian

Nicolae Prelipceanu

Liviu Ioan Stoiciu

Gheorghe Istrate

Ioana Ieronim

Ilie Constantin

Denisa Comănescu

Constanța Buzea

Mihai Gălățanu

Nicolae Țone

Horia Gârbea

Mircea Ghițulescu

Nicolae Manolescu

Gabriel Dimisianu

Al. Condeescu

Filiala Cluj

Doina Cetea

Constantin Cubleşan

Marta Petreu

Adrian Popescu

Sylagz Istvan

Eugen Uricaru (demisie)

Filiala Iași

Cezar Ivănescu

Cassian Maria Spiridon

Lucian Vasiliu

Ioan Holban

Gellu Dorian

Mircea A. Diaconu

Filiala Craiova

Gabriel Chifu

Paul Aretzu

Filiala Bacău

Al. Dobrescu

Filiala Arad

Gheorghe Schwartz

Filiala Brașov

Doru Munteanu

Filiala Sibiu

Dumitru Chioaru

Filiala Pitești

Nicolae Oprea

Filiala Constanța

Emilia Dabu

Filiala Timișoara

Lucian Alexiu

Mircea Mihăieș

Paul Eugen Banciu

St. Gvzdonovici

Filiala Tg. Mureș

Al. Cistelean

Ferencz Istvan

Filiala Chișinău

Mihai Cimpoi

Leo Butnaru

Comisia socială

Dan Tărchilă

Annie Benteoiu

Micaela Ghițescu

Aurel Buicuic

Dumitru Hâncu

Alecu Ivan Ghilia

Mircea Constantinescu

Valeriu Stancu

Cornel Ungureanu

Mircea A. Diaconu

Constanța Buzea

Daniel Cristea Enache

Vitalie Ciobanu

Nicolae Oprea

Mircea Ghițulescu

Alexandru Dobrescu

Radu Voinescu

Adrian Alui Gheorghe

Nicolae Rusu

George Vulturescu

Virgil Podoabă

Aurel Antonie

Petru Cimpoieșu

Ondrej Stefanko

Iulia Pană

Ada Cruceanu

Mircea Bârsilă

Nicolae Stoe

Comisia de validare

Horia Gârbea

Doina Cetea

Comisia de cenzori

Alex. Ștefănescu

Viorel Lică

mariana criș

Z arvă mare în târg. Editura, condusă de Vasile Dem. Zamfirescu l-a invitat pe Pascal Bruckner la București, ca să fie prezent la lansarea traducerii în românește a ultimului său roman **Lubirea față de aproapele**. Sigur, cartea a născut un mare scandal în Franța, dar pe noi - nu-i așa! - nu ne interesează. Important este că el a venit, iar lumea s-a strâns buluc. Ca un autor care nu știe ce se întâmplă în Micul Paris, el a făcut și niște afirmații - ce-i drept de bun simț -, dar care se potrivesc mai mult cu realitățile din Franța și nicidecum cu cele de la Porțile Orientului. „Omul care citește o carte are libertate asupra ei. Poate s-o închidă când vrea sau să o reia când dorește. Există o legătură fundamentală între lectură și exercițiul libertății”. Din punct de vedere conceptual, el are perfectă dreptate. Numai că la noi, realitățile sunt altele. Să nu uităm că aceste fraze le-a rostit când se afla la un important supermarket, unde Ministerul Culturii și Cultelor a organizat o donație de carte, numită pompos „Aripi de carte”. Nu știu la ce fel de „aripi” s-or fi gândit mai marii din minister, dar credem că nu astfel de manifestări sunt tocmai potrivite pentru cititorii noștri. Cum, de altminteri, suntem convinși că și realitățile de la noi le cunosc oamenii ministerului. Adică, faptul că românii, chiar dacă își doresc să cumpere o carte, se gândesc mai mult la cât costă kilogramul de carne sau la câți bani au de dat la întreținere sau pe gazul metan. Așa că „aripi de carte” sau „libertatea lecturii” la noi este condiționată de bani. Nu spunem că în alte părți nu s-ar întâmpla așa ceva. Numai că acolo sunt create politici culturale de sprijinire a lecturii. Ne-am tot întrebat, dar răspuns n-am primit niciodată - a nu se înțelege că suntem împotriva deciziilor luate de ministrul Mona Muscă, referirea este la toți care s-au tot perindat la ministerul cu pricina - oare de ce este necesar să se instituie astfel de programe, care mai mult îi umilesc pe potențialii cititori? Nu ar fi mai bine să existe o editură sub protecția Ministerului Culturii și Cultelor care să publice, în tiraje mari și la prețuri pentru toate buzunarele cărți? S-a încercat o revitalizare a celebrei colecții „Biblioteca pentru toți”. Dar, se pare că ea a cam adormit. În afară de piesele lui Caragiale, poveștile lui Creangă, celebra colecție nu a mai publicat nimic. Și tot același Pascal Bruckner spunea că, spre exemplu, în Franța există „Cartea de buzunar”, care permite multor francezi de diverse condiții sociale accesul la cultură. La noi, deocamdată, nu există așa ceva. Cu toate

Libertatea lecturii

campaniile lansate, la fel de pompos, de Ministerul Culturii și Cultelor, oamenii fără dare de mână intră în librării se uită și pleacă. Norocul lor sunt buchiniștii sau anticariatul din pasajul Universității, unde poți găsi și cărți ieftine. E adevărat, provenite din bibliotecile oamenilor aflați într-o situație financiară precară și care le vând pe nimica toată. În România libertatea lecturii este privită mai puțin din punctul de vedere al conceptului, cât ea trece prin buzunarele destul de goale ale oamenilor. Și atunci, ce-i rămâne românului? Să privească la emisiunile de divertisment ale televiziunilor sau să asculte manele, care au început să ia cu asalt cartierele bucureștene. Că „Europa traversează o criză a scrisului” - după cum spunea același Pascal Bruckner - este un adevăr. Dar majoritatea românilor traversează o criză a lecturii, care nu se va vindeca până când nivelul de trai nu va fi decent. Și pentru că tot vorbim de nivelul de trai precar al multor români, apelând site-ul

din acest motiv, proiectul acestui act normativ vine să facă ordine în „acte”. „Clădirea este proiectată ca un tot unitar, fiind concepută pentru a răspunde funcțiilor de bibliotecă națională, prin împărțirea ei la doi beneficiari se produce o distorsiune funcțională”, se spune în proiectul de act normativ. Cu alte cuvinte, Ministerul Culturii și Cultelor vrea să fie unic titular al obiectivului de investiții „Biblioteca Națională”, iar Biblioteca Națională a României să fie unic beneficiar al aceluiași obiectiv de investiții. Totodată, se vrea și reglementarea, și transmiterea „Corpusului de clădire Aula” din administrarea Ministerului Educației și Cercetării, în administrarea Ministerului Culturii și Cultelor. Acest proiect, dacă va fi aprobat, va fi o binefacere nu numai pentru instituția în cauză, dar și pentru miile de cititori, care au nevoie, realmente, de o mare bibliotecă. Pentru că de ce să nu recunoaștem, clădirea unde se află acum Biblioteca Națională a

fonturi în fronturi

Ministerului Culturii și Cultelor, ce am putut citi? Că el, ministerul, a elaborat un proiect de Hotărâre de Guvern pentru a deveni titular unic de investiții în finalizarea construcției clădirii noi a Bibliotecii Naționale. În sfârșit, putem spune că s-au trezit din adormire și încearcă să ia în propriile mâini soarta acestei biblioteci. Nu de alta, dar, poate, în 2007, România va fi membră cu drepturi depline în Uniunea Europeană, și - mai mare râsul comunității europene - nu are o Bibliotecă Națională la standarde europene. Dar să vedem ce spune acest proiect de Hotărâre de Guvern? Știam că lucrările la noua clădire a Bibliotecii Naționale au început în anul 1986, după care s-au sistat. Au reînceput promițător în prima jumătate a anilor '90, din 1996, Biblioteca Națională are doi titulari de investiție, respectiv Ministerul Culturii și Cultelor și Ministerul Educației și Cercetării. Potrivit proiectului, lucrările de construcție a clădirii de 130.000 mp., au continuat doar la corpurile de clădire care sunt în administrarea Ministerului Culturii și Cultelor, lucrările aflate în administrarea Ministerului Educației și Cercetării, fiind la stadiul de structură parțial finalizată. În timpul ministeriatului acad. Răzvan Theodorescu, Guvernul de atunci a vrut să ia clădirea. S-a născut un scandal de presă. Cărțile au fost duse la Popești Leordeni. Iar acum, cine trece prin fața clădirii vede un baner și o macara rugită. Poate că și

României are risc seismic, iar fondul de carte este împărțit între Popești Leordeni și depozitele improprie, pline de umezeală, răspândite în București. Bani pentru finalizarea acestor lucrări se pare că vor veni de la Banca Mondială. Pentru că este nevoie de cca 3.000 de miliarde de lei, bani care nu s-ar putea spune că nu există în România, dar nu sunt la dispoziția ministerului condus de Mona Muscă. În sfârșit, în ceea ce privește situația celei mai importante biblioteci a țării, se pare că soarele începe iar să răsăre. Pentru acest nou „răsărit”, dacă el va fi cu adevărat, atunci, sigur, ministrul Mona Muscă merită toate felicitările. Poate că atunci, când o parte a românilor se vor putea duce la o bibliotecă „occidentală”, vom putea vorbi și despre conceptul de „libertate a lecturii”, definit atât de bine de Pascal Bruckner. Însă, pe Dâmbovița va mai curge apă multă până atunci. Dar cum tot românul speră, și noi credem în importanța acestui proiect. Cât despre „Aripi de carte”, e mai bine să uităm. Credem că a sosit momentul să mai terminăm cu astfel de „pomeni” și să întreprindem fapte durabile. Fiindcă o strategie coerentă e necesară de multă vreme. Speranța în îmbunătățirea nivelului de trai a românilor e ca fata morgana. Ți se pare că o vezi, dar nu e. Pentru că și aderarea la Uniunea Europeană înseamnă costuri mari, la care pungea românilor nu va face, cu siguranță, față.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Nici conducerea revistei nu își asumă toate opiniile exprimate. Responsabilitatea aparține în exclusivitate autorilor.